

Упершыню сталіцу незалежнай Беларусі Мінск наведаў апостальскі нунцыя архіепіскап Франчэска Касаролі. Ватыкан мае намер устанавіць з Рэспублікай Беларусь дыпламатычныя адносіны. Калі ўзяць пад увагу, што ў нас каля 600 тысяч католікаў, то зацікаўленасць Апостальскага прастола ў добрых стасунках з Беларуссю зразумелая.

У час візиту высокага гасця ў Кафедральным саборы, што на плошчы Свабоды ў Мінску, Франчэска Касаролі абвясціў пасланне папы рымскага Іаана Паўла II аб утварэнні Мінска-Магілёўскай каталіцкай мітраполіі, мітрапалітам якой стаў Казімеж Свентэк.
НА ЗДЫМКУ: Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі Казімеж Свентэк.

У верасні 1991 года («Голас Радзімы», №№ 38, 39) былі надрукаваны два артыкулы Міколы Іванова пад агульнай назвай «Вызваленне ці вайна?». Прысвечаны яны былі вайне і балючай падзеі ў нашай гісторыі — так званаму вызваленню Заходняй Беларусі ў 1939 годзе і далучэнню яе да Беларусі ўсходняй. Аўтар паставіў мэту паглядзець на пытанне: што ж адбылося з намі ў 1939 годзе? Што праўдзе ў вочы і адказаць шчыра на пытанне: што ж адбылося з намі ў 1939 годзе? Што гэта было: вызваленчы пазход Чырвонай Арміі, каб ратаваць заходніх беларусаў, ці неаб'яўленая вайна з Польшчай, на якую напала фашысцкая Германія? З наступнага нумара мы пачынаем друкаваць яшчэ некалькі артыкулаў гэтай серыі, у якой Мікола ІВАНОЎ аналізуе, што дало тое вызваленне беларускаму народу. Таму і назва артыкулаў гучыць крыху інакш — «Вызваленне ці няволя!».

НАТАТКІ ФІЛОСАФА

КРЫЗІС ІДЭАЛАЎ І ІДЭАЛЫ ЭПОХІ КРЫЗІСУ

Зменлівыя рэальнасці сучаснага быцця, глыбінныя працэсы перамен у эканамічнай, палітычнай, ідэйнай сферах жыцця-дзейнасці грамадства выклікаюць настойліваю неабходнасць перагляду ці карэкцыі падыходаў да выхаваўчага працэсу. Магутныя, амаль тэктанічныя зрухі ў грамадскім жыцці ў спалучэнні з эканамічным крызісам, што ўсё больш паглыбляецца, дапаўняюцца хвалямі працэсамі крызісу ў грамадскай свядомасці, што непазбежна вядзе да той з'явы, якая атрымала назву «краху ідэалаў». Разгубленасць многіх педагогаў і выхавальнікаў відавочная і зразумелая: замест пэўнай, жорсткай, звычайнай, дзяржаўна і партыйна ўсталяванай схемы прырытэтаў выхавання, персаніфікаванай у канкрэтных асобах і афіцыйна прызнаных гераічных тыпажах, не прапануваецца нічога такога ж лагічнага і стройнага. І нават больш таго, сумненні выклікаюць не пэўныя персаналіі схемы, што было б яшчэ не так страшна, але самі падыходы і мадэлі, якія сталі за доўгія гады стэрэатыпнымі.

Усведамленне таго, што не дзяржава, а грамадства — крыніца сацыяльнага заказу школе, з'яўляецца важным момантам у пераглядзе парадзігм сучасных падыходаў да выхавання. Жорстка ідэалагічнасць, арыентацыя на абстракцыі, вельмі далёкія ад рэальнага жыцця, але адэкватныя сітуацыі, калі пракламавалася пабудова «рэвіста сацыялізму» насуперак усякаму здароваму сэнсу, прыводзілі да таго, што малады чалавек вельмі хутка разумеў, што паміж ідэаламі і рэальнасцю такая ж вялікая дыстанцыя, як паміж камуністычнымі лозунгамі і хранічнай безгаспадарчасцю і ўсеагульнай карупцыяй. Гіганцкія намаганні выхавальнікаў часта былі дарэчнымі: напрамак выхавання не супадаў з вектарам сацыялізацыі. Нават каштоўнасці сапраўдныя, агульначалавечыя, ідэалы гуманізму і добра, прыклады высокага служэння Айчыне, якія неслі лепшыя педагогі, расцэньваліся як няшчырыя і фальшывыя ў той момант, калі павінны былі прайсці праверку рэальным жыццём. Ілжывасць схемы непазбежна адбівалася нават на самых лепшых яе элементах, падобна таму, як вывучэнне вялікай рускай літаратуры з яе глыбіннай маральна-рэлігійнай рэфлексіяй, філасофічнасцю зводзілася да прэпарывання вобразаў і сюжэтаў у кантэксце класавага падыхо-

ду! Тое ж самае можна сказаць і пра другі прадмет, што мае рашаючае значэнне для выхавання грамадзяніна — айнай гісторыі, якая была ператворана ў бясконцы ланцужок класавых бітваў і антаганізмаў. Насуперак усялякай логіцы ідэалогія негатыва, разбурэння, барацьбы, процістаяння разглядалася як найбольш прымальная для выхавання маладога чалавека — самага звычайнага члена грамадства. Пры гэтым немалаважна: увесць пафас барацьбы пераносіўся толькі ў сферу грамадскую, тут прызнавалася і ахвярнасць у імя... і барацьба за... У сферы ж асабістай падобныя ідэалы адхіляліся цалкам: барацьба за кар'еру, за высокія заробкі, за добрабыт, ахвяры толькі ў імя сям'і — ці можна ўявіць што-небудзь больш чужое нашай сістэме выхавання? Што з таго, што ў так званым «жыцці» романтика камсамольскіх будоўляў займала так мала месца, а барацьба за выжыванне мела такое вялікае значэнне для кожнага з нас? Ці значыць гэта, што высокія ідэалы служэння грамадству, якія пракламаваліся, не сапраўдныя і не актуальныя сёння? Вядома ж не. У нашай жорстка стэрэатыпізаванай свядомасці ў хаду маніхейскія схемы: чорнае — дык ужо чорнае, белое — дык аж да белізны горных вяршыняў. Палітра жыцця простая і шматколерная адначасова. Разуменне ж данага тэзісу зусім не простае.

Слова плюралізм сёння гучыць ужо зусім звыкла. Агульным месцам сталі і разважанні пра тое, што нашым дзецям трэба будзе жыць менавіта ў плюралістычным грамадстве. Грамадства, дзе будзе вельмі складаная сацыяльная стратэгія і фікацыя ў процівагу зусім міфічнай схеме двух класаў і праслойкі. Акрамя таго — гэта грамадства, дзе не будзе адной пануючай ідэалогіі, адной найбольш прырытэтанай сістэмы палітычных поглядаў. Значыць, выхаванне ўмення чалавека ісці на кампраміс — умова будучай стабільнасці грамадства. «Кансэнсусная свядомасць», назавём яе так, пачынаецца тады, калі ўсведамляецца непяхісны пастулат: палітычныя, ідэалагічныя прыхільнасці — другасныя. Яны могуць мяняцца на працягу жыцця, могуць трансфармавацца ў нешта прама процілеглае пачатковаму варыянту. Ніякай трагедыі ў гэтым няма. Няёмныя толькі галоўныя прынцыпы маралі, што складаюць

[Заканчэнне на 7-й стар.]

НА ВЫШЭЙШЫМ УЗРОУНІ

ПАДПІСАНА ПАГАДНЕННЕ
З КІТАЕМ

У Пекіне прайшлі афіцыйныя перагаворы паміж урадавай дэлегацыяй Рэспублікі Беларусь, якую ўзначальваў Старшыня Савета Міністраў РБ Вячаслаў Кебіч, і ўрадавай дэлегацыяй Кітайскай Народнай Рэспублікі на чале з прэм'ерам Дзяржсавета КНР Лі Пэнам.

Адбылася ўрачыстая цырымонія сустрэчы высокага гасця з Беларусі, у гонар яго быў дадзены артылерыйскі салют. Горача вітаючы візіт урадавай дэлегацыі Беларусі, Лі Пэн асоба адзначыў, што яна з'яўляецца першай дэлегацыяй таго ўзроўню, якая наведвала Кітай «пасля развалу Саветаў Саюза і ўтварэння на яго тэрыторыі шэрагу незалежных рэспублік».

Міністр замежных спраў Беларусі П. Краўчанка і намеснік міністра замежных спраў Кітая Цянь Цзэньпэй падпісалі пагадненне аб ўсталяванні дыпламатычных адносін між дзвюма незалежнымі дзяржавамі на ўзроўні паслоў, хаця дэлегацыя беларускай дэлегацыі прышлось пайсці на кампраміс, каб пераадолець бар'еры з-за Тайваня.

Старшыня Камітэта па знешніх эканамічных сувязях Рэспублікі Беларусь В. Радкевіч і міністр знешніх эканамічных сувязей і знешняга гандлю КНР Лі Ляньчын падпісалі ўрадавае пагадненне аб гандлёва-эканамічным супрацоўніцтве паміж дзвюма краінамі.

Пагадненнем прадугледжана, што абодва бакі будуць садзейнічаць працягламу і стабільнаму развіццю двухбаковых эканамічных і гандлёвых сувязей і ствараць для гэтага спрыяльныя ўмовы. Яны будуць таксама падтрымліваць эканамічныя кантакты, кіруючыся прынцыпам роўнасці і ўзаемнай выгады.

«Нас, беларусаў, на высокіх пастах у палітыцы і ва ўрадзе, на жаль, няма. Калі гаварыць сур'ёзна і адкрыта, дык трэба сказаць, што наша эміграцыя малая і слабая. Старэйшая працоўная эміграцыя для нас прапала. Беларусы-католікі запісаліся ў палякі, беларусы праваслаўныя сталі расейцамі. Беларускіх заходзіць толькі малодшая, пасляваенная палітыканскім грамадстве мы не маем, хаця некаторыя працуюць ва ўладзе на ніжэйшых пастах, бо добра ведаюць палітычную сітуацыю Беларусі, гісторыю, беларускую мову. Беларусы народ спакойны і не так залезлі ў палітыку, як іншыя: палякі, украінцы.

Эміграцыя дапамагчы Беларусі практычна зможа мала. Мы, новая эміграцыя, маленькія і слабыя. Сярод нас няма багачоў, банкіраў, але ёсць здольныя, высокакваліфікаваныя спецыялісты, якія ахвотны дапамагчы беларускаму ўраду. У нас ёсць маладыя вучоныя ў розных галінах, эксперты па камп'ютэрах, менеджэрству, эканоміцы, банкаўскай справе, якія маглі б быць кансультантамі ў розных галінах гаспадаркі. Наш абавязак — знайсці такіх людзей, якія маглі б прыехаць у Беларусь і падзяліцца сваімі ведамі і вопытам. Да гэтай пары з увагі на палітычную сітуацыю многія беларусы з эміграцыі не кантактаваліся з Бацькаўшчынай. Зараз на Беларусі многае мяняецца. Калі эміграцыя пачне адчуваць, што Беларусь сапраўды становіцца беларускай дэмакратычнай дзяржавай, калі будзе можна свабодна прыехаць у Беларусь, не баючыся, што павесяць ярлы калабаранта з нацызмам, тады можна будзе спадзявацца на дапамогу».

Васіль МЕЛЬЯНОВІЧ, кіраўнік Беларуска-амерыканскай рэспубліканскай федэрацыі ў ЗША.

УСЁ ЗА ДОЛАРЫ

Магазін сумеснага савецка-амерыканскага прадпрыемства «Бела Трэдзінг» адкрыўся ў Брэсце непасрэдна ад пагранічнага пераходу «Варшаўскі мост». Ён добра аснашчаны і неўзабаве будзе працаваць кругласутачна. Цяпер тут прапановыцца пакупнікам каля дзвюх тысяч назваў тавараў — аўдыа-відэа-апаратура, абутак, адзенне, парфюмерыя і многае іншае. Гандаль ідзе ажывлена, нягледзячы на тое, што прадаецца ўсё за долары.

НА ЗДЫМКУ: у гандлёвай зале.

НОВАБУДОУЛІ НА ВЕСЦЫ

«Маладзёжным» названы невялікі пасёлак на ўскраіне цэнтральнай сядзібы калгаса «Рассвет» імя Арлоўскага, таму што жыве ў ім больш за 70 маладых сямей, якія пабудавалі жыллё сваімі сіламі. Жыллёвая праблема для рассветаўцаў паўстала найбольш востра пасля таго, як асноўныя сілы калгасных будаўнікоў былі накіраваны на ўзвядзенне цяпліц, цэхаў падсобных промыслаў, перапрацоўных вытворчасцей, якія прыносяць калгасу значны прыбытак. Для ўзнаўлення жыллёвага будаўніцтва на праўленні вырашылі выдзяляць зямельныя ўчасткі пад індыўідуальныя забудовы ўсім, хто мае ў іх патрэбу. А калгас узяў на сябе забеспячэнне іх будаўнічымі матэрыяламі, якія выдаюцца калгаснікам у крэдыт. Балазе ў «Рассвете» ёсць свой цагельны завод, цэхі па вырабу фарбы, абліцоўчаных пліт, жалезабетонных вырабаў, стальярная майстэрня.

А каб новыя дамы не парушалі генеральнага плана забудовы цэнтральнай сядзібы, праектна-будаўнічае бюро калгаса прапанавала маладым будаўнікам некалькі праектаў двух- і трохпавярховых катэджаў. Да вясны гэтага года праўленне калгаса вырашыла выдзеліць яшчэ 50 участкаў пад індыўідуальнае будаўніцтва. Так што навасеўла ў «Маладзёжным» пасёлку Мышкавічаў прыбавіцца.

НА ЗДЫМКУ: цёпла і ўтульна ў пяціпакаёвым доме загадчыцы дзіцячага кафэ калгаса «Рассвет» Алі ЦМЫГ. Са сваімі сынамі Сашам і Жэням яна рыхтуецца да прыёму гасцей.

ДЗЕЛАВІЯ ВІЗІТЫ

«УСХОДНІ РАЁН ПЕКІНА»

Намеснік генеральнага дырэктара кітайскай дзяржаўнай карпарацыі «Усходні раён Пекіна» Лю Чанюн наведваў Мінск у пошуках узаемавыгаднага супрацоўніцтва з беларускімі прадпрыемствамі.

Мы хочам прыцягнуць кітайскіх прадпрямальнікаў укладваць сродкі ў беларускую эканоміку, заявіў Лю Чанюн. Наша прадпрыемства можа прапанаваць беларускаму рынку пухавікі, красуюні, прадметы мастацтва—увогуле шырокі пералік тавараў, пачынаючы ад шырсажыгу, заканчваючы тэлевізарамі, а таксама прадуктамі.

Кітайскія камерсанты плануюць нават адкрыць у Мінску кітайскі рэстаран і некалькі магазінаў.

На беларускім рынку іх цікавяць прадукцыя са шкла, музычныя інструменты, абутак і скураныя вырабы.

ПУНКТ ПОГЛЯДУ

ЦІ ВЕРНЕЦЦА ГАРБАЧОЎ

Прэзідэнт Гарбачоў пайшоў у адстаўку. Па сутнасці, на шахматнай дошцы палітыкі Садружнасці для яго каралеўскай фігуры не застаецца месца.

Ён ужо даўно нагадваў пасажыра, які пастаянна спазняецца на перасадку з-за таго, што ў яго назапасілася занадта многа палітычнага скарбу, з якім не хапіла сіл своечасова расстацца. Гістарычнае рашэнне аб'яднацца ў Садружнасці было прынята без яго.

Сёння многія маюць права папракаць Гарбачова ў маруднасці, у занадта тонкім пляценні «карункі», якія прывялі яго да асабістай трагедыі Фароса. Выказваецца ў цэлым справядлівае меркаванне аб тым, што яму быў занадта пайсці за кулісы раней. Гэта дазволіла б, на думку аналітыкаў, забраць з сабой у гісторыю больш выгадны палітычны багаж, які мог бы яму спатрэбіцца.

Але каб зразумець маруднасць Гарбачова, трэба ўспомніць, што ўсё яго жыццё прайшло ў калідорах вышэйшай улады і ён не ўяўляў сябе без яе. Трэба ўспомніць, што ўлада генеральнага сакратара КПСС, якая ў значнай меры сфарміравала палітычны густы Гарбачова, па сваім маштабе значна перавышала ўладу любога сусветнага прэзідэнта ці манарха. Фактычна гэта была ўлада дыктатара. І гэта не магло не адбіцца на псіхалогіі Прэзідэнта. Многія памылкі Гарбачова апошніх гадоў, яго няздольнасць адаптавацца да новага балансу палітычных сіл у краіне, знайсці сваё месца ў новай рэальнасці вынікаюць менавіта з гэтага імперскага вопыту.

Каб своечасова прыняць правільнае рашэнне, Гарбачову не хапіла далучнасці да палітычнай мудрасці буйных гістарычных фігур сусветнай палітыкі. Генерала дэ Голя, напрыклад, які ўкрытычы для сябе момант адышоў у ценю, пакінуўшы сябе «ў распараджэнні нацыі». Можна ўспомніць і прыклад У. Чэрчыла...

Тым не менш шанцы на яго вяртанне ў вялікую палітыку, думаю, маюцца. Краіна ўступае ў перыяд працяглай нестабільнасці, і нават самыя ўдалыя палітычныя канструкцыі могуць рухнуць пад цяжарам эканамічнага крызісу.

Але калі Гарбачову суджана будзе вярнуцца, гэта, безумоўна, будзе іншы Гарбачоў, чым той, да якога мы прывыклі. Як гэта ні сумна ўсведамляць, але эра «дэмакратычнага рамантызму», з якой было звязана імя Гарбачова, мінула. Дэмакратыя, што дала слабыя парасткі на руінах таталітарызму, ужо сёння вывілье свае межы. Нават мінскія рашэнні, якія большасць аналітыкаў лічаць разумнымі і своечасовымі, хочам мы гэта прызнаваць ці не, прымаліся недэмакратычнымі метадамі. У памятнай Нобелеўскай лекцыі Гарбачова ёсць, між іншым, і такія словы: «У гэтай краіне на працягу стагоддзяў усё вырашалася ў рэшце рэшт насіллем. І гэта наклала цяжкія змываемы адбітак на ўсю «палітычную культуру». Цікавае прызнанне, асабліва калі разумець, што і сам Гарбачоў—частка гэтай культуры і гэтага палітычнага вопыту.

Як бы там ні было, Міхаіл Гарбачоў ужо ўвашоў у гісторыю СССР і сусветную гісторыю як буйнейшы рэфарматар XX стагоддзя. Менавіта з ім будзе звязана памяць аб дэмакратычным пераломе ў краіне. Ён пахаваў паняцце «халодная вайна», ён разбурыў Берлінскую сцяну, вызваліў Усходнюю Еўропу ад камунізму, ён увёў у нашай глухавомай краіне паняцце «галоснасць» і дазволіў сказаць усю жахлівую праўду пра савецкі таталітарызм.

Палітыкі і журналісты яшчэ многа будуць пісаць аб «памылках Гарбачова». Так, яны былі, нават недупушчальныя. Але многія памылкі Гарбачова, асабліва яго маруднасць у правядзенні рэформ, былі «запраграмаваны»—і яго ўласным таталітарным мінулым, і таталітарнай спадчынай краіны. У той жа час сваім мужным процістаяннем нацыску гэтай спадчыны ён вызваліў савецкага чалавека ад пракляцця камуністычнай дыктатуры і даў адчуць смак свабоды. Крытыкам Гарбачова прыйдзецца таксама ўспомніць, што ў тым адрэзку гісторыі, калі на вачах ва ўсіх рушыліся прынцыпы, інстытуты «савецкай улады», ён імкнуўся надаць пераходу ад таталітарызму да дэмакратыі канстытуцыйны, негвалтоўныя формы. У цэлым яму гэта ўдалося.

Вячаслаў КОСЦІКАЎ.

ДАПАМОГА

НА БЕДНАСЦЬ

У сувязі з падаражаннем харчавання і праязду ў грамадскім транспарце выканкам Мінскага абласнога Савета народных дэпутатаў устанавіў штомесячныя кампенсацийныя выплаты для работнікаў сацыяльна-культурнай сферы. З 1 студзеня дадаткова 160 рублёў у месяц будуць атрымліваць спецыялісты, абслугоўваючы і тэхнічны персанал, заняты ў ахове здароўя, адукацыі, сацыяльным забеспячэнні, ва ўстановах фізкультуры і спорту.

Калектыў рэдакцыі газеты «Голас Радзімы» выказвае глыбокае спачуванне супрацоўніцы рэдакцыі БАНДАРЭНКА Таісіі Сяргееўне з прычыны напатакшага яе гора—смерці МАЦІ.

У Выхадны дзень пад Каляды прыйшлося ехаць з Маладзечна ў Валожын. На аўтобуснай дапамогі старэнькай бабулі падняцца на прыступкі абшарпанага «ЛАЗа», сеў побач з ёю. Па дарозе разгаварыліся.

Гасцявала бабуля ва ўнучкі ў Маладзечне, цяпер ехала яшчэ да адной — кіламетраў за пятнаццаць ад горада. Добрым словам успамінала сваіх родзічаў і раптам заявіла, што не ведае, дзе прыйдзеца век дажываць: хоць і добра ў

Не хачу, каб нехта абвінавачваў аўтара гэтага артыкула ў кансерватызме. Маўляў, чаго чапляцца за старое? Сыты народ ужо па самае горла гэтым калектыўным жыццём. У нейкай ступені згодны, бо і сам сыты ім. Дзесяткі два гадоў таксама пуп рваў на «квітнеючых калгасных нівах». Толькі не трэба ўсё і паўсюль падганяць пад адзін капыл.

Не ўдаючыся ў асабістыя разважанні, што лепей — калгасны лад жыцця ці фермерства, я пабываў у многіх гас-

множце на колькасць іншых калгасаў рэспублікі, якія могуць аказацца ў такім жа становішчы (прыйдзеца шукаць новае месца жыхарства. Гэта цяпер, калі такі дэфіцыт будаўнічых матэрыялаў, калі значная частка тэрыторыі забруджана ў выніку чарнобыльскай аварыі... Не, ад добра добра не шукаюць. Не лічу, што калгасны лад тое, што нам трэба, але пакуль ён задавальняе.

Аграном падртрывівае і механізатар калгаса імя Чапаева Пухавіцкага раёна Мікалай Шчэрба, які выступіў

А мне да гэтых слоў хацелася дадаць яшчэ вось такі факт. Уззяў адзін мой знаёмы мінчанін участак зямлі на Лагойшчыне і давай «удабраць» яе хімічнымі ўгнаеннямі. Агуркі ды памідоры, вядома, урадзілі на славу. Выгадна збыў на рынку сваю гародніну мой знаёмы, яшчэ пахваляўся расшырыць свой участак — старшыня мясцовага калгаса абяцаў дапамагчы.

Вось і падумалася: не дай Бог такіх фермераў мець, якія з-за яго вялікасці рубля будуць табе да стала атруту пастаўляць.

Вельмі цікавай мне падалася гутарка з сябрам дзяцінства, знатым механізатарам калгаса «Камунар», што на Навагрудчыне, Канстанцінам ГНІЛЯКЕВІЧАМ. Ён, як і Мікалай Шчэрба, адстойвае калгасны лад жыцця. І ў сваіх доказах звярнуў увагу на вельмі важную дэталю.

— У нашым калгасе нямнога маладых засталася. Усё больш людзей сталага ўзросту. Ну, раскідаецца калгас, маладзейшыя стануць фермерамі (зямлі ў гаспадарцы хопіць!), добра наладзіць справу. Змогуць і сябе забяспечыць, і нешта на рынак завезці. Але ж мы не глядзім на другі бок медаля: куды падзеца тым саракашасці-дзесці працэнтам старых, што ёсць літаральна ў большасці вёсак Беларусі. Яны ж цяпер не ў стане апрацоўваць нават свае прысядзібныя ўчасткі. Сёння калгас пакуль забяспечвае іх усім неабходным: палівам, аказвае грашовую дапамогу, выдзяляе малако, мяса, арганізоўвае

не, што не на апошнім месцы ў раёне. Але некалькі дзён, праведзеных тут, пакінулі ў мяне дваякае ўражанне. З аднаго боку, уразіла раздзяленне сям'я на багатых і бедных (не трэба баяцца такіх тэрмінаў!). Скажам, давялося бачыць, як нямоглая, старая жанчына прапалвала дзялянку буракоў ля вёскі Лінькі.

— Вам бы ўжо не грэх і адпачыць, — не вытрымаў я.

— Што зробіш, няма каму працаваць. Выдзеліў брыгадзір дзялянкі буракоў і на старых, і на маладых. Калі б я адмовілася, то ён не даў бы каня апрацаваць соткі ля хаты...

Хаця якія коні ў той гаспадарцы! Бачыў (другі малюнак), як жанчына (назвалася Марыя Віктараўнай) цягнула на сабе каласку з дровамі з лесу. Чаму ж не ўзяла каня?

— А коней амаль няма, — адказала жанчына. — Калі ж дапросіцца ў брыгадзіра, то не знойдзеш упражы, калёсаў... Усё парасцявалі, пакралі. І ніхто не пакараны, не адказвае за гэта.

У той жа час на вёсках раз'язджалі на добрых конях сяляне. Менавіта — сяляне. Людзі яшчэ ў добрай сіле, якія прыдбалі асабістых коней, а нешта і спісаных трактар у калгасе для сябе набыў. Толькі вось парадокс: у калгасе працаваць не хоча (вось чаму сяляне, а не калгаснікі, я лічу!)

Нейкі чытач скажа: бачу ў гэтым праявы фермерства, нічога дрэннага тут няма. Давайце не нагодзімся. Но фермерствам пакуль і не пахне.

Размаўляў я ў Ліньках з дзядзькам Казімам. Ён мае добрага каня, жыве крэпенька. Колькі, пытаюся, маеце зямлі? Столькі, колькі трэба, каб жыла ў добрым дастатку сям'я і дзецям яшчэ дапамагчы. І ўсё. Якое ж тут фермерства! Гэта логіка пасобніка. Для сябе, яшчэ для дзяцей. А для дзяржавы?.. Не, такія не пракормяць рэспубліку.

Падумалася, калі пакідаў гаспадарку: тут бы і на самай справе развярнуцца фермерам. Уззяць зямлю — яе хапае, узяць у арэнду ці выкупіць калгасны статак, бо сёння няма каму за ім даглядаць належным чынам, ды і развярнуцца на поўную магутнасць.

Толькі гэта — пакуль мары. Бо фермерства з вялікай цяжкасцю прабівае сабе дарогу.

Нядаўна прачытаў у друку адкрытае пісьмо старшыні Беларускай сялянскай партыі Я. Лугіна Генеральнаму пракурору Рэспублікі Беларусь М. Ігнатавічу. Справядліва абурэцца старшыня, што жадаючы стаць фермерам не можа атрымаць ні добрай зямлі, ні фінансавай дапамогі. Ёсць раёны, дзе заявы жадаючых стаць фермерамі нават не хочуць разглядаць. Ці не таму колькасць фермерскіх гаспадарак можа сёння пералічыць літаральна на пальцах?! Вось прыклад. У Магілёўскай вобласці іх усяго 117, у распадзжанні якіх крыху больш за тры тысячы гектараў. Тут бы хоць сябе пракорміць.

А пакуль галоўная стаўка ў забеспячэнні сельскагаспадарчымі прадуктамі робіцца на калгасы. Але, падкрэсліваю, на моцныя. Іх жа недастаткова, каб рабіць пагоду. Калектыўныя гаспадаркі ў такой форме, якія існуюць сёння, як паказвае шматгадовая практыка, ужо жываюць сябе. І тут патрабуюцца карэньныя перамены. Вельмі шкада, што канкрэтных і рашучых мер кіраўніцтва рэспублікі не прымае. Чаму? Ці не таму, што не бачыць выйсця, шляхоў да выпраўлення сітуацыі, якая склалася на вёсцы. Ад гэтага пакутуе і селянін, і гараджанін, ад гэтага і пустыя паліцы магазінаў у гарадах.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

НА РАЗДАРОЖЖЫ

У КАЛГАСЕ ДОБРА ЖЫЦЬ?..

сваіх — адзенуць і накормяць, але ж не хачу, маўляў, замінаць.

Бабулю я крышачку ведаў. Некалі быў у саўгасе «Яхімоўшчына», тут, непадалёку ад Маладзечна, зазірнуў у бровар (той самы, дзе працаваў Янка Купала), у дом састарэлых. Там і жыла гэта бабуля.

— Калі не хочаце са сваякамі, то чаму з дому састарэлых збеглі? — спытаўся я ў свайго спадарожніка.

— А што ж рабіць? — адказала тая. — Усе гавораць: калгасы і саўгасы хутка раскідаюць. Значыць і дому састарэлых не стане. Некуды ж трэба галаву прыкліць.

— Я маладзейшы і то спадзяюся, што калгас мяне перажыве. — кінуў рэпліку пасажыр, які сядзеў за намі. — Пачула звон, а не ведаеш, адкуль ён: збіраеш плёткі...

Той пасажыр працягваў бурчаць, а мне падумалася: «Каб жа гэта былі толькі плёткі!» Нядаўна зайшоў у выдавецтва «Беларусь» і стаў сведкам размовы рэдактара аднаго з аддзелаў з аўтарам рукапісу. Супрацоўнік выдавецтва пераконваў аўтара выкінуць главу аб развіцці калектыўных гаспадарак і замяніць яе апісаннем «шырокага ўкаранення» ў сельскай мясцовасці фермерства. Аўтар рукапісу не згаджаўся. Маўляў, рана хаваць калгасны лад жыцця, фермерства ж пакуль робіць нямелыя крокі. Рэдактар настойваў на сваім. У рэшце рэшт аўтар вымушаны быў забраць свой рукапіс.

Масіраванае наступленне на калгасы і саўгасы становіцца з кожным днём усё больш настойлівым. Гібель ім прадказваюць не толькі такія бабулькі, як мая знаёмая з «Яхімоўшчыны». На старонках газет, часопісаў, на экраннах тэлевізараў выступаюць акадэмікі, вучоныя, якія наракаюць на калектыўны лад жыцця за пустыя паліцы ў магазінах, дэфіцыт прадуктаў харчавання. Часам гэтыя выступленні гучаць ледзь не ва ультыматывнай форме: патрэбна неадкладна разбурыць калгасы і перадаць усю зямлю сялянам. Не задумваюцца над простаў ісцінай, што разбураць заўсёды лягчэй, чым будаваць.

Насцярожае яшчэ адно. Гэтыя вучоныя прапановываюць свае мадэлі арганізацыі заможнага жыцця ў сельскай мясцовасці, седзячы ў крэслах высокіх сталічных устаноў. А знаёмства іх з працай на зямлі зводзіцца хіба што да практыкі відзнення ўласнай гаспадаркі на пляці соткаў асабістай дачы непадалёку ад горада. Не ўлічваюць сённяшняй сітуацыі на вёсцы. А яна там вельмі складаная.

падарках Маладзечанскага, Валожынскага, Пухавіцкага, Навагрудскага і іншых раёнаў Беларусі, дзе гутарыў з радыёвymi калгаснікамі, кіраўнікамі гаспадарак. Праводзіў быццам бы анкетаванне, задаючы ўсім адно і тое ж пытанне: вы за калгас ці за фермерства? Прачытаў нямала спрэчных матэрыялаў на старонках газет і часопісаў, якія пішуць на сельскую тэматыку. Прыяду некалькі адказаў на гэтую анкету.

Міхал КУМЕЦ, аграном калгаса «Усход» Маладзечанскага раёна.

у абласной газеце «Мінская праўда»:

— Па сваёй прыродзе калектыўная гаспадарка добра ўлічваецца ў рыначную эканоміку. І калі да гэтага часу ў нас адсутнічаюць у дастатковай колькасці прадукты харчавання, то прычыну варта шукаць не ў форме ўласнасці, а ў тых перакосах і памылках, што былі дапушчаны ў кіраванні сельскагаспадарчай вытворчасцю. Усім вядома, як «зверху» спускаліся разнарадкі, што і калі сеяць, убіраць. Селяніну заставалася выконваць «каштоўныя»

Не знікла, як многія іншыя дробныя хутары, з твару зямлі мястэчка Юзэфава, што ў Глыбоцкім раёне. Збераглі яго Слаў Ананько з жонкай Таццянай. Многа працы ўклалі яны ў адраджэнне закінутага хутара. Адрамантавалі хату, падсобныя пабудовы. Вырасьлі паспрабаваць стаць фермерамі. І атрымалася: цяпер у гаспадарцы Анань-

ко 12 свіней, 3 бычкі, цёлачка, карова і 15 авечак. Нягледзячы на цяжкасці станаўлення, глыбоцкі прадпрымальнік летась здаў дзяржаве 800 кілаграмаў мяса ў чыстай вазе. НА ЗДЫМКУ: Слаў АНАНЬКО на сваім падворку.

Фота А. ТАЛОЧКІ

— Быў пэўны перыяд, калі наша гаспадарка, як бы мовіць, скочвалася ў бездань. Не хапала людзей, добрых спецыялістаў, узніклі канфлікты з кіраўніцтвам наконт нізкіх заробкаў.

Сітуацыя змянілася, калі ў Маладзечне стаў дэфіцыт... прадуктаў харчавання. Не здзіўляйся. Да нас у прымым сэнсе слова паваліў народ. Спачатку нясмела — каб крышачку падзарабіць грошай ці атрымаць за сваю працу натурай: гароднінай, бульбай, мясам. Пасля многім у нашым калгасе спадабалася — засталіся жыць, далі ім добраўпарадкаваныя дамы. Нямала сельгаспрадукцыі прадаём рэспубліцы.

Цяпер уявім такі малюнак. Кіраўніцтва калгаса аб'яўляе аб самаліквідацыі гаспадаркі. Прапановываюць людзям стаць фермерамі. Што тут папнецца! Па-першае, не ўсім хопіць зямлі — а гэта сваркі, канфлікты. Па-другое, сотням людзей (а яшчэ па-

ўказанні. Так і завялі аграрны сектар у тупік, з якога цяпер цяжка выбрацца.

Перакананы: калектыўныя гаспадаркі і сёння валодаюць магутным вытворчым патэнцыялам, які яшчэ не раскрыты.

Далей Мікалай Шчэрба гаворыць аб тым, што ніхто з яго аднавізаўцаў не хоча стаць фермерам. Робіць заключэнне: фермер у цяперашніх умовах не зможа выжыць. Чаму? Па-першае, з-за адсутнасці тэхнікі — калгас і той не заўжды можа купіць сабе трактар ці машыну. Так, тэхніка наймаверна падаражала. Не зможа набыць гаручае для яе, не зможа набыць будаўнічыя матэрыялы... Гэта «не зможа» можна працягваць бясконца. Патомны хлывароб выказаў трывогу за лёс зямлі, якую часам аддаюць пад фермерскія гаспадаркі гараджанам. Не таму, што яны не маюць жадання працаваць на ёй, а таму, што не маюць вопыту, пэўных навыкаў.

нагляд за нямоглымі.

Нейкі чытач зробіць заўвагу: што вы агітуеце за гэтыя калгасы, прыводзіце прыклады з моцных гаспадарак, няўжо не бачыце, як разбураюцца яны, абанкручваюцца?

Вядома, палітычная і эканамічная сістэма былога Саюза, хаос, неразбярыха, падзеянае выканаўчай дысцыпліны цяжка адбіліся на сельскай гаспадарцы рэспублікі. Сваю жыццядзейнасць і стойкасць паказалі ў гэтай сітуацыі моцныя калгасы і саўгасы, якія і раней забяспечвалі прадукцыяй не толькі сябе, але і значную колькасць яе прадавалі дзяржаве. Гэта знакамітыя «Рассвет», «Савецкая Беларусь», ды і ўпамянёны «Усход», што, як кажуць, будуць у добрым здароўі квітнець яшчэ доўгія і доўгія гады.

Затое сёння рэзка пагоршылася становішча ў слабых і нават сярэдніх гаспадарках. Уззяць, для прыкладу, калгас імя Горкага на Валожыншчы-

УДЗЯЧНАЯ ПАМЯЦЬ ФІНАЎ

Кожны пражыты дзень усё большай і большай адлегласцю аддзяляе нас ад часін Вялікай Айчыннай, што, аднак, не тушыць пошмы дыскусій і палемікі сённяшняга дня на конт-пераглядзе яе гісторыі. Ды якая б трактоўка ёй ні давалася пад сцягам пошуку ісціны, тым мільёнам і мільёнам, хто сваімі касцымі вымасціў шлях да перамогі над фашызмам, роўна як і тым, хто і цяпер аплаквае іх, ад гэтага няма палёгі. Тым больш, што і гаротнай удава-плакальшчыцы ой як часта невядома, у якім баку знаходзіцца тая дарагая магілька, вятры якога краю яе абвясюць.

Але калі-нікалі ўспыхне, прарве заслону забыцця ўдзячная чалавечая памяць, высвецціць невядомыя дагэтуль старонкі мінулай, сквапнай да крыві сусветнай бойні. Так, як гэта здарылася нядаўна ў Фінляндыі.

...У 1941—1942 гадах побач з мястэчкам Лянгельмякі знаходзіўся канцэнтрацыйны лагер для савецкіх ваеннапалонных, якія вялі тут нітку чыгункі ад горада Орывесці да Ярмса. І гінулі. Мова вердыкту смерці, паводле да-

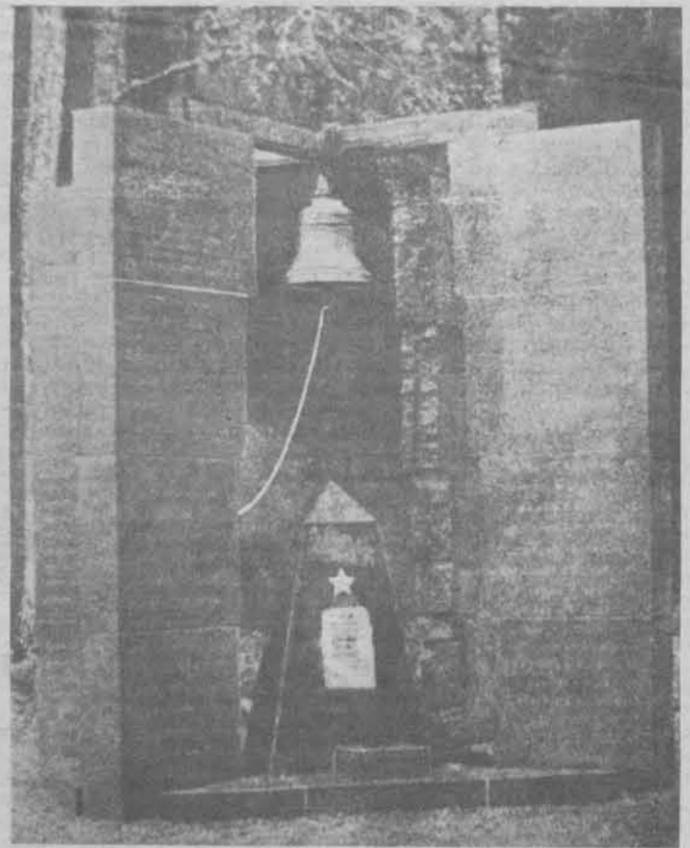
кументаў Ваеннага архіва, не падлягае ні эмоцыям, ні падрабязнасцям: «агульная слабасць», «заражэнне крыві», «туберкулёз», «агнастрэльнае раненне». Хавалі салдат тут жа непадалёку ад баракаў на лясной паляне.

Пасля вайны ўрад Фінляндыі ўвекавечыў памяць усіх загінуўшых на тэрыторыі краіны савецкіх воінаў узвядзеннем на месцах масавых захаванняў (такіх на зямлі Суомі 70, дзе ляжыць 18 тысяч 300 чалавек) бетонных абеліскаў. Адзін з іх стаіць на памянёнай паляне... На ім быў адзіны надпіс «Тут пахаваны 177 савецкіх ваеннаслужачых».

Высветліць іх сапраўдную колькасць, імёны паставіў сабе на мэту старшыня «Рускага клуба» суайчыннікаў з горада Тамперэ Барыс Верыкаў. У выніку вялікай архіўнай працы ён адшукаў і ўзнавіў 260 прозвішчаў пахаваных тут байцоў. Падтрымку ж у гэтай высякароднай справе ён знайшоў з боку мясцовых органаў кіравання, грамадзян былога Саюза, што выкладаюць ва ўніверсітэце Тамперэ, і фіна Пека Кяхяра. Стаіць і цяпер той абеліск,

але ўжо ў новай якасці—як цэнтральны стрыжань нядаўна выбудаванага (і ўжо адкрытага) з дапамогай асацыяцыі «Родина», маскоўскіх архітэктараў, завода імя І. А. Ліхачова, новага мемарыяльнага ансамбля, які акружаюць чатыры трохметровыя гранітныя пілоны. Пілоны, дзе выбіты прозвішчы пакутнікаў, увенчаны крыжам са званом. Сярод тых, хто азнаёміў апошні прытулак пад гэтым мемарыялам, ёсць 39 нашых землякоў-беларусаў, у асноўным людзей маладых на тыя часы. Мы публікуем іх спіс у такой форме, у якой ён дайшоў да нас. Можна хто-колечы зчытачоў «Голасу Радзімы» знойдзе ў ім свайго блізкага, сваяка ці проста знаёмага, які лічыцца дагэтуль «без вестак згінуўшым». (Нехта ж з іхніх сем'яў павінен жыць на Беларусі!) А знайшоўшы, за хоча наведаць камуну Лянгельмякі. Калі так здарыцца, напішыце аб тым старшыні «Рускага клуба» горада Тамперэ спадару Барысу Верыкаву. Ягоны адрас такі:

B. Verikov,
Annalankatu, 4,
33710. Tampere, Finland.

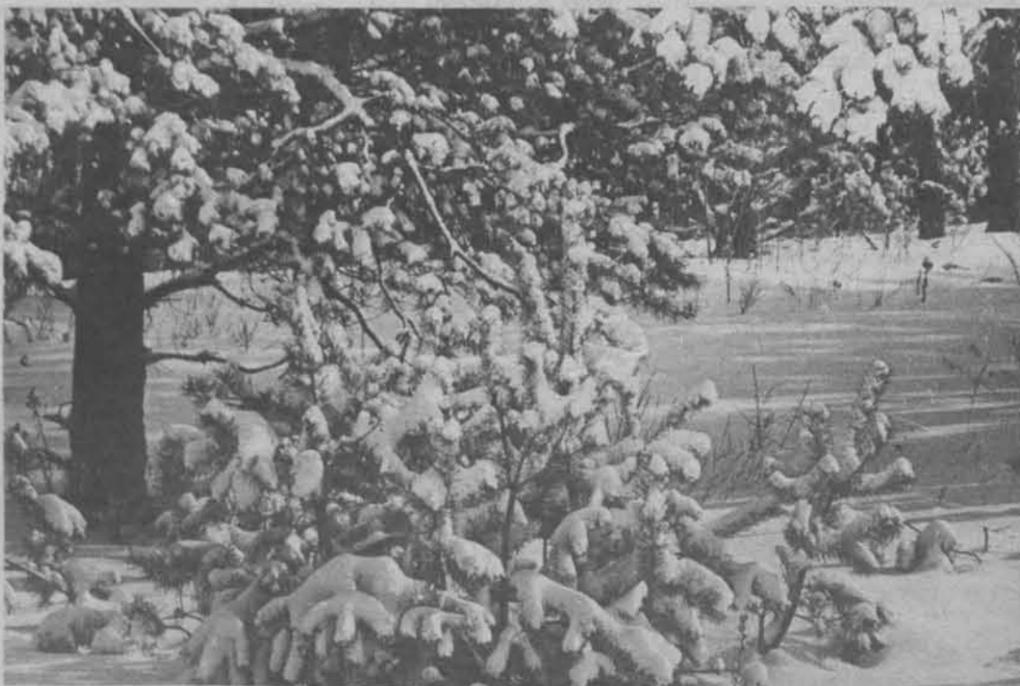
Р. С. З прычыны таго, што матэрыял Ваеннага архіва Фінляндыі напісаны на рускай мове, мы захоўваем яе пры надрукаванні спіса.

СПИСОК

ВОЕННОПЛЕННЫХ, ПОХОРОНЕННЫХ В КОММУНЕ ЛЯНГЕЛЬМЯКИ (ФИНЛЯНДИЯ)

ФАМИЛИЯ	ИМЯ	ОТЧЕСТВО	ГОД РОЖДЕНИЯ	МЕСТО РОЖДЕНИЯ
АБРАМЧУК	Василий	Андреевич	1918	Пинская обл.
БЕЛЫЙ	Адам		14.05.1918	Виленская обл.
БЕЛЫЙ	Николай	Дмитриевич	1909	Полесская обл.
БОНДАРЕВ	Адам	Венславович	1920	Витебская обл.
БУБНИКОВИЧ	Дмитрий	Тимофеевич	8.11.1897	Гродненская обл.
БУЛАНЧИКОВ	Андрей	Матвеевич	23.09.1916	Витебская обл.
ВАСИЛЕВИЧ	Кузьма	Григорьевич	1902	Витебская обл.
ГАЛУШКО	Сергей	Тимофеевич	17.09.1919	Барановичская обл.
ГРИШКОВ	Николай	Степанович	31.09.1921	Гомельская обл.
ДУЛЬСКИЙ	Андрей	Григорьевич	1918	Пинская обл.
ДЮКА	Алексей	Иванович	20.07.1917	Могилевская обл.
ЗЕНКОВ	Кирилл	Зиновьевич	18.04.1905	Витебская обл.
КВАТЧЕНКО	Григорий	Павлович	1908	г. Витебск
КИСЛИЦКИЙ	Василий	Акимович	25.12.1921	Полесская обл.
КОМЗОЛОВ	Иван	Алексеевич	29.08.1921	Гомельская обл.
КОПТЕЛОВ	Василий	Иванович	1905	Могилевская обл.
КРУГЛОВ	Сильвестр	Тимофеевич	4.08.1911	Минская обл.
КРЮКОВ	Михаил	Иванович	2.11.1907	Витебская обл.
ЛАРЧЕНКО	Иван	Митрофанович	6.01.1911	Гомельская обл.
ЛАХЛИН	Николай	Иванович	1917	Минская обл.

ФАМИЛИЯ	ИМЯ	ОТЧЕСТВО	ГОД РОЖДЕНИЯ	МЕСТО РОЖДЕНИЯ
ЛЕОНЧИК	Петр	Матвеевич	1918	Барановичская обл.
МАЗОК	Антон	Анисимович	17.01.1910	Могилевская обл.
МАРЧЕНКО	Василий	Абрамович	1.09.1921	Гомельская обл.
МИЦКЕВИЧ	Иван	Мартынович	10.01.1909	Минская обл.
МОРОЗКО	Алексей	Корнеевич	1920	Полесская обл.
ПАТРОНЧИК	Федор		5.06.1907	Могилевская обл.
ПАРХИМОВИЧ	Петр	Лукьянович	25.06.1920	Минская обл.
ПИТАЛЕНКО	Петр	Спиридонович	21.07.1915	Витебская обл.
ПРИГОЖИЙ	Осип	Климович	1909	г. Витебск
РОГОВСКИЙ	Иван	Андреевич	8.05.1920	Минская обл.
РЫЛАЧ	Николай		08.1919	Пинская обл.
САЗУТА	Стефан	Лазаревич	1919	Пинская обл.
СИДОРОВ	Федор	Гаврилович	1912	Пудожский р-н
СОЛОМОВИЧ	Иосиф	Федорович	4.04.1907	Могилевская обл.
ТРОФИНЮК	Никита	Павлович	15.04.1903	Брестская обл.
ЧИЖЕВСКИЙ	Константин	Игнатьевич	17.10.1918	Барановичская обл.
ШАПОВАЛОВ	Владимир	Григорьевич	06.1910	Гомельская обл.
ШЕРШНЕВ	Ульян	Ларнонович	16.03.1912	Могилевская обл.
ШУРКО	ФИЛИПП		17.08.1912	Чашинский р-н

Зімачка-зіма.

Я ВЫКАНАЎ СВОЙ АБАВЯЗАК

Паважаная рэдакцыя!

Хачу вам паведаміць аб нашай дапамозе беларускім дзецям — ахвярам чарнобыльскай катастрофы.

Я ніколі такімі справамі не займаўся, а ў Новай Зеландыі няма ні беларусаў, ні падобнай арганізацыі. Аднаму ж выканаць такую справу вельмі нялёгка. Але з дапамогай маёй дачкі Тані і вялікай колькасці добрых людзей я выканаў свой абавязак. Мы сабралі 70 тысяч новазеландскіх далараў і закупілі на іх лекі і іншыя медыцынскія рэчы, якія так патрэбны вашым людзям, і ўсё гэта ўжо адаслалі ў Мінск.

Хачу трохі расказаць, як я пачаў гэтую справу. Калі я атрымаў «Голас Радзімы» № 24 за 13 чэрвеня, у якой

надрукаваны Зварот да людзей добрай волі, мы пачалі з таго, што зрабілі досыць многа копіяў Звароту і разаслалі іх у розныя клубы, арганізацыі і ў новазеландскі парламент. Я атрымаў ад іх адказ з парадай звярнуцца да новазеландска-рускага таварыства. Сустрэўся з прэзідэнтам таварыства спадаром Крыстоферам Кінгам і сакратаром Шырлі Наіри. Яны ахвотна пайшлі насустрач і дапамаглі з вялікім задавальненнем. Я спадзяюся, што ўся гэта дапамога пойдзе на карысць няшчасных, якія трапілі ў чарнобыльскую бяду.

Хай дапаможа ім Бог, а я жадаю ім усім здароўя і шчасця на доўгія гады.

Міхась КАПЫТКА.

Новая Зеландыя.

Гэтыя нататкі нашага чытача з Лондана Алеся ГАТКОВІЧА — пра падзеі, якія адбыліся пару гадоў назад. Некаму падасца: на што пісаць пра мінулае, калі многае змянілася на Беларусі. На думку рэдакцыі, асэнсаванне аўтарам уражанняў з пабыту на Радзіме, яго высновы і меркаванні гучаць актуальна і сёння. Спадзяёмся, што беларусы і дома, і за мяжой з цікавасцю прачытаюць ліст нашага суайчынніка з Англіі.

За апошнія два-тры гады шмат аб чым пісалася, паказвалася на тэлевізійных праграмах, дыскутавалася з так званымі «экспэртамі» сённяшняй перастройкі, дэмакратызацыі, публічнасці, аб нацыянальным адраджэнні, асабліва ў прыбалтыйскіх дзяржавах, на Украіне, у Арменіі, Азербайджане і Малдавіі. Як жа гэта ўсё выглядае ў сапраўднасці і ці гэтыя вялікія змены адбываюцца на Беларусі? А калі адбываюцца, дык у якой форме і ці маюць яны які-небудзь прагрэс у напрамку асягнення беларускага нацыянальнага адраджэння, свае народнае мовы, літаратуры і мастацтва?

Калі б толькі глядзець, слухаць ды верыць тэлевізійна-дакументальным перадачам і так званым «экспэртамі», дык можна было б прыйсці да негатыўнага вываду адносна падзей на Беларусі. Гледзячы на ня так даўнюю, больш чым гадзіну дакументальную праграму брытыскага гісторыка Нормана Стон «Вялікае падарожжа», дык Беларусь яго зусім не цікавіла — як-бы яна і не існавала. Ён пачаў сваё падарожжа з Эстоніі, затрымаўся мімаходам у Латвіі і Літве, дзе ўзяў самалёт і, праляцеўшы над Беларусі, прыземліўся ў Кіеве. Ці глядзеў ён з вышыні на беларускі краевід з яго абшарнымі лясамі, пушчамі, рэкамі, блакітнымі ўлетку вазёрамі? Сьведэма ці нясьведэма, але памінуў ён нашу сіяновою, спавітую ўлетку вясёлкамі Беларусь з яе міралюбым і гасцінным народам.

У жніўні мінулага года я меў магчымасць аведзець свой родны край не як турыст, але як родны, у сваю вёску, дзе радзіўся, дзе рос, дзе хадзіў у пачатковую школу, а пасля, у часе Другой Сусветнай вайны, паступіў у Маладзечне ў Гандлёвую школу.

Для тых чытачоў, якія ніколі не былі, а мо' нават і ня ведаюць, дзе ёсць Маладзечна, дык гэта 75 кіламетраў на паўночны захад ад нашай сталіцы — Менска. Дарага з Маладзечна ў Менск займае 1 гадзіну 25 мінут электрычнай чыгункай, якая, трэба сказаць, трымае пунктуальна час і затрымоўваецца на 23 прыстанках. І зноў для тых, хто ніколі ня быў у гэтых мясцінах, трэба ўспомніць, што ў палове дарогі з вакна вагона можна бачыць хатку, якая цяпер стала народным музэям, дзе жыві і працаваў наш слаўны пэст Янка Купала.

Вязьніка для беларусаў — гэта цудоўнае месца, ка «Дзыныланд» для амэрыканцаў, якая прываблівае суды штогод дзесяткі тысяч ня толькі беларусаў і людзей з суседніх рэспублік, але таксама тысячы замежных турыстаў, якія цікавіцца і знаёмяцца з беларускім краевідам, культурай і абывацкім народам... Аб ёй складалася шмат песень, фальклёраў, лягэндаў. І таму ўсё тое, што звязана з Янкам Купалам, нам блізкае і так дарагое. Беларускі народ гардзіцца, шануе і захоўвае памяць аб сваім выдатным і ведамым на цэлы сьвет сыне. Не хапае слоў, каб поўнасьцю апісаць маляўнічы краевід прыроды з яе ляснымі пагоркамі, курганамі і рэчкамі, невялікімі вазёрамі, якія мільгаюць прад вачыма, калі пад'язджаем і мінаем Вязьніку. У невялікай, але прыгожа ілюстраванай кніжачцы «Вязьнік» можна глыбей даведацца пра нашага пэста з маладых яго гадоў, аб яго любові да свайго краю, да свае беларускай мовы.

«Вязьнік», — піша аўтар М. А. Чырскі (ывадавецтва «Польмя», 1986), — гэта скарбніца, у

якую сабраны водар нашых ніў, сенажаці, лясоў; гэта — летапіс жыцця народа з яго звычаямі, марамі, імкненнямі, барацьбой, перамогай. Вуснамі Я. Купалы гаворыць Беларусь», — заканчвае параграф М. А. Чырскі. Прыгожыя словы, як і сама Вязьнік. Але хто ведае, што на гэта сказаў-бы Янка Купала, каб ён мог пачуць, што амаль уся Беларусь, а асабліва яе моладзь і інтэлігенцыя сягоння гаворыць ня вуснамі яго, а вуснамі Пушкіна і Дастаўўскага.

Вяртаючыся зноў да Маладзечна, варта ўспомніць, што ў мае маладыя гады гэта было невялікае мястэчка, на плошчы якога стаяла таго часу вялікая мураваная з каменя царква. Насельніцтва да вайны не перавышала 5—6 тысяч. Было нешта дзесец вуліц, тры з іх былі брукаваныя. Апроч царквы было некалькі мураваных будынкаў, як чыгуначная станцыя, насупраць якой стаяў будынак староства, што стаяць і да сённяшняга дня магчыма як манюмент мінуўшчыны. Апроч гэтага ў Маладзечне нічога не пазнаеш. Пазнаеш гэта год Маладзечна святкавала свае 600 гадоў. «600 гадоў Маладзечну» — гістарычна-эканамічны нарыс паводле ведамага вучонага архэаляга і гісторыка Беларусі Г. А. Кахановскага. 120 старонак кніжачкі цікавыя ня толькі зьместам і гісторыяй, але і старадаўнімі будынкамі, замкамі і пячаткамі тагачасных князёў. З невялікага мястэчка Маладзечна вырасла ў вялікі індустрыяльны горад з 16—18-павярховымі будынкамі мадэрнай архітэктуры. Сягоння Маладзечна налічвае 100 тысяч чалавек. Мае больш за 200 вуліц. Галоўныя вуліцы пакрыты асфальтам, па якіх што некалькі мінут гоніцца перапоўнены аўтабусы. Усе тратуары шырокія, улетку ўбраныя ў зелень розных дрэў.

У першы тыдзень майго пабыту ў Маладзечне я даведаўся з рэкламы вячэрняй газеты, што тут ёсць «Беларуская Хатка», адкрытая для ўсіх кожнага чацьвярга да 7-й гадзіны вечара. Я хутка пазнаёміўся з кіраўніком Хаткі — маладым хлапцом Міхасём, які, як пазней аказалася, хадзіў у тую самую пачатковую школу, што і я ў вёсцы Палачаны. Ён мне хутка раскажаў, што ў гэтую Хатку прыходзяць ня толькі маладыя, але і старэйшае грамадства. Мэта зборак — беларуская мова, літаратура, мастацтва, а таксама дыскутуюцца і іншыя справы штодзённага жыцця. Мая сустрэча з кіраўніком «Беларускай Хаткі» адбылася ў яго помешканні на 7-м паверсе, і дзеля гэтага ён запрапанаваў паказаць мне гэтую Хатку, якая фактычна ёсць на 5-м паверсе. Міхась адчыніў дзверы і махам рукі запрасіў мяне ў сярэдзіну. Перш, што кінула мяне ў вочы, гэта вялікая Пагоня. З левага боку партрэт Я. Купалы, з правага — Я. Коласа. На другой сьцяне партрэт М. Багдановіча і шмат іншых беларускіх пэстаў, пісьменнікаў і народных герояў-дзячоў. Было шмат партрэтаў, краевідаў, апрацаваных малярамі — мастакамі сённяшняга Маладзечна, з якімі я меў гонэр крыху пазней пазнаёміцца і пагутарыць. З вялікім энтузіязмам яны гаварылі аб перабудове, аб беларускім адраджэнні і якія спатыкаюць перашкоды. Бадай, самая галоўная і адначасна балючая гэта абывацкая людзей. І дзеля таго прагрэс вельмі павольны.

Наступнага вечара Міхась — кіраўнік Хаткі быў заняты іншымі грамадзкімі справамі, дык мною заапекаваўся мала-

...ПАКУЛЬ БУДУЦЬ ЛЮДЗІ

МАЕ ЎРАЖАНЬНІ З ПАБЫТУ НА БЕЛАРУСІ

ды мастак (таксама Міхась), які паказаў мне сваю студию і некалькі прыгожых малюнкаў. З вялікім гонарам я атрымаў ад яго адзін малюнак як падарунак у час нашай сустрэчы. Пазней ён запрапанаваў мне пайсці на рэпэтыцыю «Кастуся Каліноўскага», якая адбывалася ў клубе чыгункі. Гэта даволі вялікі будынак, які можа памясьціць каля 400 асоб. Рэпэтыцыя ўжо йшла ва ўсю моц, і мы на дыбачках занялі месца, нешта тры крэслы ад рэжысёракі. У час перапынку я пазнаёміўся з артыстамі і рэжысёракай — вельмі маладой на такое становішча дзячынай. Але, нягледзячы на яе маладыя гады, яна была вельмі кампэтэнтная і дамагалася высокай якасці ад сваіх артыстаў. Нават найменшая драбніца не мінула яе воча ці вуха, калі яна раптам крычала — «Стоп!» У адным месцы, дзе Кастусь Каліноўскі з-пад шыбеці гаворыць да беларускага народа і пытаецца: «Каго ты, мой народ, любіш?», у гэтым жа часе артысты-хлопцы і дзяўчаты грамадой выходзяць з-за кулісаў і аднагалосна адказваюць — «Беларусь». Рэжысёрака пакручвае галавою — ёй гэта не падабаецца. Яна пачынае іх сароміць, што ня могуць сказаць аднаго слова так, як належыцца. Артысты, спусціўшы галовы, ідуць за кулісы мо' ў пяты раз, а я шапчу свайму сябру — Міхасю, што, магчыма, яна зашмат ад іх дамагаецца. Перш за ўсё, гэта аматарскі гурток, а па-другое, каб сказаць гэта слова так, як яна вымагала, трэба сапраўды любіць свой край, свой народ, сваю мову. Калі гэтай гарачай любові няма, яе штучна ў сэрцы людзей ня ўложыш.

Як ўжо зазначыў, вуха рэжысёракі вельмі чуткае, і яна яшчэ раз крыкнула — «Стоп!». Сабраўшы ўсіх артыстаў на сярэдзіну сцэны і зьявнуўшыся да мяне, яна папрасіла, каб я паўтарыў тое самае, што гаварыў свайму сябру. Мне крыху стала сорамна, і я збіраўся яе перапрашаць, што перараў яе работу свайм шэптам. Але рэжысёрака — вельмі настойлівая асоба, і з нейкай быццамбы ветлівай усмешкай яна яшчэ раз папрасіла мяне паўтарыць тыя словы. Я безумоўна дагадаўся пра яе тактычна-псіхалагічны падыход і з ахвотай гэта зрабіў. «Ну дык давайце яшчэ раз пачнём з тэй сцэны», — загадала рэжысёрака. Гэтым разам артысты ёй так адказалі, што і сам Кастусь Каліноўскі імі-б ганарыўся. Рэжысёрака глянула ў мой бок і кінула галавою ў знак падзякі.

Пасля рэпэтыцыі мы доўгі час яшчэ стаялі на панадворку, любаваліся прыродай і цёплым жнівенскім вечарам. У вясёлай і сяброўскай атмасфэры я павіншаваў «Кастуся Каліноўскага» (зноў Міхась) з яго патрыятычна-драматычнай адовай да беларускага народу з-пад «шыбеці». Гэта адова, гаварыў я, павінна расчуліць сэрцы найбольшых пэсымістаў ды крануць, як кажа прымаўка, «за жывое», давясці слухачоў да сльёз і прышчальці яшчэ большую любоў да свае мовы, народу і нашага краю. Толькі тады, калі мы пачнём ганарыцца нашымі продкам і іхным адвечным змаганнем за лепшую волю, долю, за справядлівасць, мы сустрэнем лепшае заўтра і зоймем свае пачэснае месца сярод іншых

народаў. Да нашай гутаркі далучыліся два студэнты, з якімі я пазнаёміўся і даведаўся, што яны прыехалі з Менску, каб са мной спаткацца. Гутарка вялася на розныя тэмы: мы раўнялі, параўноўвалі сённяшняю адукацыю і яе тэхніку, гаварылі аб іх, студэнцкіх, варунках жыцця, недыхах, цяжкасцях, аб самой перастройцы, адраджэнні і што гэта ўсё прынясе нашаму беларускаму народу.

Кожнаму ведама, час у вясёлай кампаніі ляціць без аглядакі, і, каб хоць крыху прадоўжыць наша пешаходнае падарожжа, там-сям мы супыняліся, тады паважная гутарка пераплаталася анекдотамі, жартамі, і рэха сьмеху кацілася ў няведаемую даль па шырокіх вуліцах Маладзечна.

Калі падыходзілі да таго месца, дзе калісці стаяла Гандлёвая школа, мае думкі, як тыя нестрыманыя коні, ляцелі ў мінуласць. І хто ведае, дзе-б яны затрымаліся, каб я не глянуў у бок Міхася-мастака і пад расхрыстаным яго пінжаком ня ўбачыў прышпільненую да кашулі эмблему — Пагоню з надпісам «Жыве Беларусь». Мае коні, якія рваліся з успамінамі ў далёкую мінуласць, раптам затрымаліся — быццамбы па загаду рыцара Пагоні. Я яшчэ раз глянуў на круглую, дыяметрэм крыху больш ангельскіх 50 пэнсаў Пагоню, і, каб затрымаць сантымэнтальнае падарожжа маладых школьных гадоў, я спытаў Міхася, дзе можна купіць гэту Пагоню, бо я хацеў-бы завесці некалькі ў Англію як падарак свайму сябру. Міхась крыху задумался, паківаў галавою і адказаў, што, ня вялікі жаль, дамаганні Пагоні перавышаюць іх выроб. І на гэта трэба чакаць даволі доўга. Але прайшоўшы некалькі крокаў, ён затрымаўся, зьняў са свае кашулі Пагоню і, быццам дэкаруючы мяне, прычапіў яе да майго пінжака. Ён моцна паціснуў маю руку і сказаў: «Ад Міхася-мастака для паважнага госьця з Англіі Алеся». Я яму шчыра падзякаваў, і, каб падтрымаць далейшую гутарку (бо ўспаміны мінуласці зноў пачыналі мільгаць прад маімі вачыма), я спытаў Міхася, ці гэта тут даваліся нейкая ўсьмешка, і ён адказаў: «Дазваліцца ці не, але, як бачыш, мы яе носім». Пасля некалькіх хвілін ён з той-жа самай усмешкай пачаў мне расказваць, што аднойчы і толькі раз затрымаў яго міліцыянер у Менску і загадаў яе зьняць. «Пагоню ці кашулю?» — спытаў міліцыянера Міхась. Той, відаць, не пазнаў жарту і больш паважным і аўтарытэтным голасам загадаў яму зьняць Пагоню. Але, як аказалася, нашага маладога мастака ня так лёгка запалохаць, ён пачаў упірацца ды «таргаватца» з міліцыянерам. Той урэшце здачыдованым голасам паўтарыў трэці і апошні раз зьняць Міхасю Пагоню, ды толькі! Але і наш мастак адказаўся таксама «ўпарты» і адказаў міліцыянеру крыху павышаным голасам, што калі думаеш, што можаш зьняць, дык паспрабуй! Той, глянуўшы на Міхася з ног да галавы, махнуў рукою, нешта мармытнуў сабе пад носам, ды, сказаўшы: «Пайшоў ты к чорту» — адварнуўся і пайшоў... Мне зноў хацелася паціснуць руку Міхася і сказаць: «Малайчына». Дай Бог, каб у нас было больш такіх Міхасёў і каб яны ніколі

ня зводзіліся.

Зьбліжаючыся да канца нашага падарожжа, а яшчэ меў прыемнасць пазнаёміцца з адным маладым мужчынам, які, як пасля аказалася, быў журналістам з радыё БССР у Менску. Вымаючы з верхняй кішэнкі пінжака сваю рэпрэзэнтанцкую картку, ён сказаў, што прыехаў спецыяльна з Менску, каб зрабіць са мной інтэрв'ю, запісаць гэта ўсё. «Чаму-ж не», — адказаў я. Але паколькі была ўжо позняя ноч (а я таксама тут госьць), я мусіў спытацца свайго пляменьніка. Яна як заўсёды была вельмі сымпатычная, хутка прыбрала нам асобны на гэты пакой і ветлівым голасам запрасіла журналіста зайсці. Зачыніўшы за намі дзверы, журналіст выняў магнітафон, і мы пачалі размову. Наша гутарка не была фармальнай або падрыхтаванаю загадзя. Усё гаварылася, як кажуць, «проста з моста». Праз нейкіх 30 мінут ён выключыў магнітафон (магчыма, каб даць мне адсапнуцца) і заўважыў, што прайшло больш як 40 год, а я добра валодаю беларускай мовай. Таксама яго дзівіла, што праз увесь час нашага інтэрв'ю я ні разу ня глянуў на які-небудзь запіскі, а ўсё гаварыў з галавы. Ці я не пішу што-небудзь у газеты або журналы, урэшце спытаў ён мяне. «Так, — адказаў я, — Будучы яшчэ вучнем 5-га класу пачатковай школы ў Палачанам, я быў адказным рэдактарам «сценнай газэткі», а пасля ў Маладзечне я належаў да гуртка маладых пэстаў і пісьменнікаў». І я тут прадэклямаваў яму некалькі сваіх вершаў. Але магчыма, найбольшым маім дасьведчаннем у напрамку літаратуры і мастацтва была праца з Хведарам Ільязэвічам у так званым пераходным лагэры Д. П. у Нямецчыне ў Ватэнштаце. Там штодзённа мы наладжвалі літаратурна-мастацкія вечары ў форме «жывой газэткі», дзе мае вершы і фэлетоны былі вельмі папулярныя. На вялікі жаль, мой «настаўнік» і супрацоўнік Хведар Ільязэвіч — пэст, пісьменнік і магістар права загінуў трагічна ў аварыі ў даволі маладых гадох свайго жыцця ў 1948 годзе.

У наступных словах нашага далейшага інтэрв'ю журналіст з радыё, як-бы ня думаючы, спытаў: «Я ведаю, што ў часе Другой сусветнай вайны вы вучыліся ў Маладзечне ў Гандлёвай школе. Але якім чынам вы апынуліся ў Нямецчыне? Добраахвотна, ці вас вывезлі прымусоў?» Я, добра падумаўшы, адказаў: «Жывучы некалькі год пад «сталінскім сонцам» вялікага прымусу, на вываз не было патрэбы». Ён выключыў свой магнітафон і падзякаваў мне за мой час, а таксама, адыходзячы, перапрасіў маю пляменьніцу за нявыгадны час яго прыбыцця.

Пляменьніца пачала падрыхтоўваць вячэру (хаця было ўжо бліжэй раніцы), а я тым часам выйшаў на аэранду, каб падыхаць свежым паветрам і даць сэрцу крыху супакою. Вакол мяне была абсалютная начная цішыня, і некай маркотна стаяў а адзін і ўглядаўся ў далёкае сіняе неба. Там-сям у вокнах яшчэ блішчэлі з-за фіранак малыя аганькі. Вечер лёгенька павяваў і калыхаў лісткі дрэў, якія стаялі ўздоўж тратуару, спусціўшы свае змучаныя кароны ад штодзённай сляпкаты.

[Заканчэнне будзе].

— А, вось і тэхнікум... Та-кі-ж ён, як і тры гады назад, і не такі: чужы нейкі. Сьце-ны тыя самыя, але ў сьце-нах — другія незнаёмыя сту-дэнты. Няма там ні Віруты, ні Янкі... Нікога ўжо няма. І шыльда ўжо ня тая. Няма на ёй «Імя Усевалада Ігнатоўскага». Няма й самога Ігна-тоўскага...

А воньдзека й влюб... Мільгаюць у вокнах чырво-ныя, белыя майкі. Можна на «Сонках Манжурый» танцу-юць? Не, фізкультурай зай-маюцца. Там і я калісь ска-каў праз «кабылу», падцяг-ваўся на кольцах... Хто там цяпер зь імі займаецца? Пес-трык, хіба? Добры быў на-стаўнік.

У калідоры змрочна й пра-халодна. Цішыня. Чуваць толькі голас настаўніцы ў клясе, што насупраць. Хто-ж гэта? Ці не Алесь Александр-овіч часам? Не, гэта не Алесін голас, грубы нейкі. У Алесі голас, як у салаўя, це-неныкі ды пералёны. Асаб-ліва тады, як чытала паэму свайго брата Андрэя «Цені на сонцы...» Сапраўдныя яны, цені на сонцы. Асабліва Анд-рэй... Дзьмухні, дык і пера-кулціца...

А хто гэта ў канцы калідо-ру каля вакна стаіць? Дзед Лабанок хіба? Хто-ж яшчэ?.. А можа тая сьледчая Надзе-жда Лавіцкая? Па новую ах-вяру прыйшла, чакае, як ка-лісь мяне чакала. Смугля-вая, чорнакосая, вочы, як у ведзьмы... І ў чорным палі-то... Прывяд нейкі, а не жан-чына. «Пойдзем са мною». Толькі два словы й сказала. І павяла...

Скрыпць паркетная пад-лога пад нагамі. Чалавек ка-ля вакна пачуў, мабыць, што нехта ідзе, адварнуўся ад вакна, углядаецца... Ён гэта, дзед Лабанок...

— Добры дзень, дзедка Лабанок!
— Добры, добры, калі ня хлусіш!

Усё з жартамі, як і раней. Трасе казлінай бародкай, стрыжэ, як сарока хвостом, рудымі вейкамі, працягвае худзенькую дрыготную руку:
— Пазнаец мяне?..
— Пазнаю й не пазнаю... Старасць, як кабыла хвостом, памяць адблала. Ды на табе матроская шыньэль — з далё-кага карабля ты сюды пры-плыў...

— Так, вы ўгадалі: з Далёкаўсходняга «карабля»... Ва Уладзіслаўскую гэтую шы-ньэль купіў на таўкучцы, каб канцлягерным бушлатам лю-дзям вочы не мазоліць... Я — Алесь Нядоля... Памятаеце?..
— А як-жа, як-жа!.. Пят-русь Грэчыц, Янка Язэпчык, Алесь Нядоля... Тры мушка-цёры... Так, так...

Ня вельмі рады, мабыць, такому госьцю: узяў з пад-ваконніка званок, паглядае на гадзіннік, што бубніць над намі на сьцяне.

«Трэба сьпыхаць, запытаць пра Віруту, бо яшчэ возьме ды ўцячэ. З такімі, як я, ця-пер найлепшыя сябры ня вель-мі цырымоняцца. А ён што? Тэхнікумаўскі стораж, і я для яго, як і ён для мя-не».

Заканчэньне. Пачатак у № 4.

не — чужыя. А ён Віруту, напэўна, ведае. Ён шмат ка-го й чаго ведае...
— Дзедка Лабанок, даруй-це!.. Бачу, вы збіраецеся йсьці званіць на перапынак, дык затрымаваць вас ня бу-ду. Хачу толькі запытаць у вас пра адну студэнтку. Бы-лую студэнтку пэдагэгікуму. Вы яе напэўна ведаеце. Зва-лі яе Вірута... Жмудзінка яна па нацыянальнасьці. Дзьве іх тут і было толькі жмудзінкі: Вірута Гаруньціс і Анжэліка...
— О, Вірута?.. Вірута?.. Невялічкая, кругленькая, як гурчак?.. З залатымі косамі на ўсе плечы?.. Як-жа, я яе

не ганарыся вельмі, што мае Дзяржача... Ён табе ня пара. Ён — камсамолец, а ты... Хто ты?.. Ты — дачка жмудзінскай шпінкі... Так і скажу. Плакаць будзе, бедная, так, як тады на Камуністычнай. Не, ня буду гэтак казаць. Шкада яе. Ды не яе віна, што нас разлучылі. Хіба яна сабе во-раг, ня хоча жыць, як жон-кі камуністаў ды камсамоль-цаў? А якое жыцьцё яна бу-дзе мець са мною, з чалаве-кам дна, у якога ніякай буд-учыні, ніякага сягонья. Не, ня буду ёй перашка-джаць. Няхай ходзіць да Дзяржача, няхай кахае. Я

і ў дзесяць разоў за яе зда-равейшы, а пасьля сарака дзён язды ад Менску да Ні-кольску-Усурыйска, як адча-пілі на станцыі дзьверы та-го «цялятніка», як дыхнула ў твар тое сьвежае марознае паветра, дык ня ўтрымаўся на нагах, пакаціўся, як пад-кошаны, у сьнег... Дзякуй таму чарнігаўскаму украін-цу Івану Тарану, да лягера дапамог дайсьці!.. А дзе-ж ён, цені чалавечай, такую пакуту перанесці?..
— Гэй, Алесь, ідзі!.. Віру-та!..
Хто-ж гэта кліча? Нібы Янкі Язэпчыка голас пачуўся?.. Але дзе-ж ён? Ні-

табе й яшчэ адна галюцына-цыя, зрокавая ўжо. Адна слы-хавая, а другая зрокавая... Есьць яшчэ й нюхавая, але ў мяне яшчэ да гэтага не дай-шло... «Трэба павярнуць го-лаў у бок ад прадмету, які табе пакажацца, і паглядзець ізноў. Калі прадмет зьнікне, знацца, у цябе галюцынацыя. Калі ня знікне, галюцына-цыі няма...» Гэта ў дзесяці чытаў, у падручніку па псы-халёгіі ці дзе, ня памятаю. Трэба правярць на практы-цы. Ну, вось, павяруў голаў управа, цяпер буду глядзець на «прадмет»... Ідуць — Ві-рута і... сястра Міля, ма-быць... Вось і гістарычнае спатканьне, вышальнае спатканьне. «Чо нам грядуч-ый дзень гатовіць?» Ня дзень, а хвіліна, адна толькі хвілі-на. І якое-ж ліха гэтую Мілю яшчэ прынесла? Я яе саро-меюся, нават баюся неяк. Каб Вірута была сама, тады-б... Але пачакай! Ці-ж то Віру-ціна сястра, такая, як цыган-ка? У Мілі-ж такія залаціс-тыя косы, як і Віруты. Дый ідуць яны неяк ня так, як заўсёды трымала Мілю пад ру-ку, і яны ніколі моўнна ня йшлі, а буркаталі штос, як дзьве галубкі. А цяпер — Ві-рута ідзе наперадзе, а тая крыху адзаду. А якая Вірута стала прыгожая. Яна гля-дзіць на мяне... Чаго-ж я стаю, як укупаны? Ногі ня слухаюцца неяк... Нясьмелы я ўсё-ж...

— Алесь!.. Алеська, дара-гі!.. Даруй за апошні ліст... Даруй за ўсё!.. То ня праўда, што я пісала... Ня праўда!.. Гэта Вірута гукае... Што яна сказала?.. Чаму сястра штурхнула яе ў плечы? Чаго гэтак вылупіла на мяне во-чы?.. О, дык гэта-ж не сяс-тра!.. Я пазнаў яе, суку. Гэта-ж тая сьледчая ГПУ Надзеж-да Лавіцкая, якая й на мяне прыходзіла ў тэхнікум і вяла надвечоркам на папярэдні до-пыт. А Янку Язэпчыка, як казаў, яна й без «папярэдня-га» арыштавала й вяла... О, Вірута, Вірутачка! Прапала ты ні за грош. Не дапаможа ўжо табе й той камсамолец... Але чаго-ж я стаю? Трэба да-памагчы Віруце вырвацца ад гэтай ведзьмы. Дапамагчы — чым? Маю недзе складаны ножык... Куды-ж я яго за-пхнуў? А вось ён, мая халод-ная зброя... Лёгка ён лез у цвёрдую скарынку чорнага хлеба, палезе і ў сьпіну гэ-тае гадзюкі. Даганю і ўса-джу... Ня будзе болей хадзіць па Менску і лавіць ды ва-дзіць нявінныя ахвяры. Але-ж яна зоркая ды ўзброеная, сука, ды не адна ходзіць — наводдала за ёю назіраюць апаратыўнікі. Вунь адзін та-кі, мабыць, тыпус набліжаец-ца. Не, нічога я ёй ножыкам не зраблю. А чым? Як?.. Млосна неяк стала... Галава кружыцца... — Вірута!.. Ві-рута!..

— Гэй, граждані!.. Чаго крычыш, цішыню нарушаеш? П'яны?..

— Не, я ня п'яны... Ня-добра мне... Нядобра...

— П'яны!.. А нож на каго нагатаваў?.. Пайшлі са мною!..

1965.

Міхась КАВЫЛЬ

ВІРУТА

АПАВЯДАНЬНЕ

добра ведаю. Такую прыга-жуню ды ня ведаць?.. Яна й цяпер часамі сюды прыхо-дзіць. Хваліўся мне сакратар камсамолу з трэцяга курсу... Як-жа бо яго?.. Ага. Дзяр-жача... Дык хваліўся, што Ві-рута да яго на спатканьне прыходзіць... Брэша ён. Я ня веру, каб яна такога нягэгла га пакачала. Цябе — гэта ін-шая рэч...

— Дзедка Лабанок! Шчы-ра дзякую за навіну! Бывай-це! Калі ўбачыце Віруту, дык перадайце прывітаньні... Я сьпыхаюся на цянік...

— Добра, перадам... Да пабачэньня!.. Ага да гэтага самага...

— Наўрад, дзедка, ці па-бачымся... Наўрад...

...«Дзесяць хвілін да чаць-вертай. Заняткі закончацца а чацьвертай... Хоць-бы пась-пець. Яна цяпер ужо на трэ-цім курсе і, напэўна, на дзён-най зьмене. Хутчэй у Музыч-ны! Варушыся, Алесь! Шчасьце тваё не за гарамі, а за ўзгоркам... Шчасьце, а можа, і няшчасьце? Не, то-лькі шчасьце! Яна мяне яшчэ не перастала кахаць. Я ўпэў-нены, што не. А пра замуж чаму напісала? Баялася. Так, толькі дзеля гэтага. Яна ня дурная дзяўчына, о, не! І Дзяржача гэтага яна не ка-хае. Нягэгла, як дзед Лабан-ок кажа, — раз. Камсамоль-цаў — два. Камсамольца яна кахаць ня можа. Ненаві-дзець — толькі. Яна яго, ка-лі праўда, што спатыкаецца, за грамаадвод мае: як-ніяк, а ён іхны чалавек. Калі што, можа й заступіцца... А можа й сапраўды выйшла замуж... Цьфу!.. Хоць-бы ўжо венка якога ці мятлу знайшла, а то дзяржача. Сэрца дзяўчыны, як тое марское дно: не раз-гледзіш, што там робіцца. За два зь лішнім гады яна маё, можа, і імя забылася, а ня тое што. Задзярэ свой кірпа-ты носкі і гаварыць не захо-ча. Няхай толькі паспрабуе. Я маю й на гэта лекі. Яна думае, я нічога не ведаю, Ведаю й скажу: «Вірута,

толькі пастаю каля дзьвярэй, пагляджу на яе, і ўсё. А ка-лі пабачыць і прызнаецца, та-ды... Што я ёй скажу тады? А... скажу пра матулю. «Ві-рута, — скажу, — я ведаю, чаму ты тады плакала на Камуністычнай вуліцы. Памя-таеш?.. Я тваю матулю ба-чыў... Ты ведаеш дзе?.. Праз шэсьць месяцаў сьледства мяне абвесьцілі прыгавор Ма-скоўскай калегіі. Каб жывым давесці ў канцлягер на тую будоўлю камунізму, паслалі мяне на лёгкую працу — та-бельшчыкам у швейную май-стэрню пры турме. За гэта плацілі шэсьсотграмавай «пайкай» хлеба й лішний «манашкай» супу. Чытаючы прозьвішчы работніц швей-най майстэрні на табельным лісьце, я спаткаў прозьвішча Гаруньціс... Адным словам, падумаў, што гэта напэўна нехта з вашых. Ну, і хутка даведаўся...»

Не скажу ёй праўды. Не скажу, што я матуля не па-добная была да чалавека, да жывога чалавека, а да ня-божчыцы. На што я крыў-дзіць, і так моцна пакрыў-джаную гэтым людэдам! Скажу, што матуля яе вы-глядала ня горш за другіх жанчын, што была вельмі ра-дая, калі даведлася, што хутка пойдзе на этап, і ка-зала: «Ну, цяпер я ўпэўне-ная, што вярнуся да сваіх да-чушак. У канцлягеры хоць паветра сьвежага можна бу-дзе надыхацца ўдоваль». А ці дапамагло ёй тое паветра? У яе-ж ужо тады, як зь ёй пазнаёміўся, хусьцінка, якой выпірала вусны пасьля каш-лю, уся ў чырвоных плямах была... Білі, казалі, і яе, каб прызналася, што для Летуў-скай разьведкі весткі вайско-вага характару збірала. На-ўрад ці пабачыць яна сваіх дачушак. Вірута ўжо, напэў-на, ведае. Трэба будзе ась-церажліва ў Віруты спытаць, ці піша матуля. Калі ня пі-ша, дык болей і не напіша. Яна й да канцлягеру, бадай, не даехала. Я на што малады

дзе нікога няма. Вуліца бяз-людная. Можна з трамвая хтось праз вакно клікнуў? Не, трамвай даўно ўжо пра-звінеў... Што-ж гэта а таго ўжо сталася? Галодныя галю-цынацыі пачынаюцца, ці што, як у таго Івана Тарана?.. Ка-заў, іду ў полі мяжою, каб дзе якую шчавіну знайсці, углядаюся і раптам чую го-лас бабкі Грышны: «Іван, а Іванко, ідзі галушкі ісьці». Завярнуўся, каб да хаты ісьці, галушкі есьці, аж ус-помніў, што ўчора бабку Гры-піну жоўтым пясоцкам засы-пал... Ня можа яна мяне гу-каць, здалося мне толькі... Ад голаду так здалося... А і я-ж ад учарашняга дня нічо-га яшчэ ня еў. Учора на Бе-ларускім вакзале ў Маскве напрасіў у нейкага камандзе-ра, што з жонкай у буфэце закусваў, каб даў мне неда-едзеную булачку зь яго ста-ла ўзяць, «галубком на вулі-цы раскрышыць», дастаў рубля і даў... Добры чалавек, каб яго ніяка куля ня трапі-ла, трапіўся. На тым рублі й сягонья яшчэ трымаюся. Але язвачка, як казаў лягэр-ны канавал «лепком», ужо па-чынае ў страўніку варушыцца, есьці захацела. Таму й пачынае галюцынацыі выдум-ляць: «Алесь, ідзі... Віру-та!..» Трэба неяк заткнуць ёй рот, каб ня крычала. Але чым заткнуць? Нават і кро-шкі ніякай у кішэні няма. Можна, у Віруты папрашу, ка-лі ўбачу. Але-ж сорамна неяк у яе прасіць. Не, ня буду. Пе-рацярылю неяк. На станцыі ў каго-небудзь папрашу. Ві-рута й сама, нябось, галод-ная, што яна мне дасьць?

— Алесь, ідзі!.. Вірута!..

Ну вось ізноў тая язвачка не дае спакою... Але, пача-кай?.. Пачакай?.. Хто-ж гэта там, наперадзе, праз вуліцу насустрач мне ідзе?.. Падоб-ная да Віруты... Дальбог-жа, падобная... І яшчэ зь ёю яка-сь асоба. Сястра хіба?.. Вось

АДКРЫЕМ КУЛЬТУРЫ ГРАІІЦЫ

Для вельмі ўдзячнай справы аб'яд-налі свае намаганні міністэрствы культуры дзьвюх суседніх дзяржаў — Польшчы і Беларусі. Створана сумес-нае прадпрыемства па рэстаўрацыі, турькуму і гандлю «Рэнаватум», што азначае — адраджэньне. Няўжо на месцы руін у вялікіх і малых гарадах і сёлах нашай рэспублікі зноў паў-стануць зняважаныя некалі, як і са-ма гісторыя нацыі, храмы і палацы? — Не адразу. Але наш

партнёр — вядомая ў свеце польская фірма «Пеказет» (ПКЗ) — ужо больш як сорак гадоў вяртае былое харак-сто помнікам старадаўнасці ў 19 краі-нах. — гаворыць першы намеснік мі-ністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Гілеп. — У нашай краіне майстэрства польскіх рэстаўратараў ацанілі ў Маскве і Санкт-Пецярбургу, Рызе і Таліне. Супрацоўніцтва з май-стэрнямі фірмы выгадна яшчэ і таму, што яны валодаюць добрымі тэхнало-

гіямі, маюць дакументацыю на помні-кі, размешчаныя на тэрыторыі Бела-русі, перадаюць нам спецыяльнае аб-сталяванне. Акрамя таго, працуючы побач з унікальнымі майстрамі, нашы рэстаўратары змогуць пераняць леп-шы сусветны вопыт.

Але, як вядома, у нашай рэспублі-цы ёсць Галоўнае ўпраўленне па рэ-стаўрацыі помнікаў культуры, якое атрымала статус самастойнай устано-вы. Значыць, «Рэнаватум» становіцца фірмай-канкурэнтам. І, на маю думку, гэта добра. Толькі жывое спа-борніцтва ва ўмовах рынку зрушыць

з месца справу рэстаўрацыі ў Бела-русі.

Набліжаецца двухсотгоддзе з дня нараджэння Адама Міцкевіча, таму першыя свае работы новае прадпры-емства пачне на помніках, звязаных з яго імем. Ужо рыхтуецца праект рэстаўрацыі дома Міцкевічаў у Завос-сі Баранавіцкага раёна. Будуць ад-наўляцца і іншыя маейткі, звязаныя з імёнамі людзей, якія аднолькава на-лежаць польскай і беларускай куль-турам.

Лідзія ПЕРАСЫПКІНА.

Прэм'ера балета «Карсар» у пастаноўцы народнага артыста РСФСР П. Гусева адбылася ў Дзяржаўным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Рэспублікі Беларусь. Музычны кіраўнік і дырыжор спектакля — заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі рэспублікі А. Анісімаў.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

КРЫЗІС ІДЭАЛАЎ І ІДЭАЛЫ ЭПОХІ КРЫЗІСУ

[Заканчэнне.]

Пачатак на 1-й стар.

аснову чалавечай асобы. Іншымі словамі, няважна, хто ты: ліберал, манархіст, кансерватар, радыкал, абы чалавек быў прыстойны і маральны, здольны «дараваць» другому іншым, так не падобныя на тае палітычныя і ідэйныя сімпатыі. Думка вялікага Вальтэра: «Мне глыбока непрыемны ваш пункт гледжання, але я гатовы аддаць сваё жыццё за ваша права яго выказаць» — ключавая для сённяшняй педагогікі. Тым больш, што ў нашым грамадстве ў хадзе зусім іншае: пастаяннае высвятленне таго, хто і што пісаў, гаварыў, рабіў у эпоху «развіцця сацыялізму», а цяпер вось і ў час пучку. І ўсё гэта пад акампанемент крытыкі ў адрас тых, хто змяніў свае погляды і ўстаноўкі. Давайце будзем вучыць дзяцей таго, што выбар правільнай пазіцыі аднойчы і на ўсё жыццё — лёс вельмі нямногіх шчасліўцаў, людзей ва ўсякім разе незвычайных. Для большасці ж абывацеляў (гэта слова таксама мае патрэбу ў разабілітацыі!) характэрна мяняць свае погляды ў залежнасці ад змен рэальнасці. І няма ў тым крыміналу! Больш непрыемна, калі чалавек закансерваваны ў нейкіх аджыўшых ідэях, гатовы пакласці сваё і, не дай Бог, чужыя жыцці за іх увасабленне. Такім чынам, важнейшая парадыгма выхавання сённяшняга дня фармулюецца проста: выхаванне ўсведамлення першаснасці і непакіснасці маральных каштоўнасцей і другаснасці палітычных і ідэйных прыхільнасцей. Перманентная грамадзянская вайна павінна нарэшце скончыцца. Тут, вядома, вялікая роля належыць рэлігіі, культуры, без якіх немагчыма гуманізаваць грамадства. Усведамленне данага тэзіса актуальна менавіта для сённяшняга дня, калі палітызацыя грамадства ўзрастае з дня на дзень, а ўзровень палітычнай культуры, на жаль, не ўзрастае. Пры гэтым будзем помніць, што першая частка формулы: выхаванне на агульначалавечых каштоўнасцях — задача архіважыкая. Значна лягчэй пазначыць чыйсьці вобраз на схеме: прыналежнасць да палітычнай арганізацыі плюс характарыстыка «герой» і сказаць: «Рабі жыццё з яго», — чым растлумачыць, ды так, каб укараніўся на ўсё жыццё, асноўны прынцып — «Не забі». Апошняе патрабуе ад педагога куды большых душэўных намаганняў, культуры ды і проста здурдыці, нягледзячы на ўяўную прастату задачы. Прышоў час зразумець, што гэта славаць «крушэнне ідэалаў», якое выклікае стогны смутку ў грудзях педагогаў, ёсць зусім нармальнае з'ява дэідэалагізацыі. Ламаюцца ж ідэалы жорстка ідэалагізаваныя і палітызаваныя, а вечным і непакісным (дзякуй Богу) нічога не пагражае. Аднак як далёка

нам да разумення гэтай банальнай ісціны! Яшчэ адной важнейшай парадымай выхавання з'яўляецца вельмі тонкі баланс паміж індывідуалізмам і сацыяльнасцю, здольнасцю чалавека на ўдзел у грамадскім жыцці, стаўка на выхаванне індывідуальнасці, якая сёння павінна быць рашучай, паколькі толькі яркая індывідуальнасць здольна сама-рэалізавацца ва ўмовах НТР, калі час сумесных капанняў катлава наў дэўно ў мінулым. Добра было б, каб адназначнае сцверджанне прыярэтэту калектыўнага над асабістым таксама апыйулася там жа. Давайце прызнаем, што дыктат калектыву — горшы з усіх відаў таталітарызму, фактычна гэта вяртанне да першабытна-абшчыннага ладу. Асоба свяшчэнная і вольная, і ніякая сацыяльная група не можа быць вышэйшай за яе. Будзем помніць гэта ва ўмовах, калі сёння на змену нашаму любімаму класаваму падыходу набліжаецца прыярэтэту нацыі над асобай ці якой-небудзь іншай сацыяльнай групы (напрыклад, культурнай). Але выхаванне індывідуальнасцей павінна спалучацца абавязкова з выхаваннем умання чалавека быць членам калектыву. І тут вялікую ролю могуць адыграць розныя грамадскія, агульнашкольныя мерапрыемствы, зразумела, вызваленыя ад ідэалагічнага акаймавання. Іншы бок данай праблемы якраз і ёсць выхаванне «кансэнсуснай свядомасці», пра што ўжо ішла гаворка вышэй і без якой немагчыма гаварыць аб стабільнасці грамадства, паколькі менавіта гэта ўсведамленне ў сукупнасці з устаноўкамі на ўменне жыць і працаваць у калектыве з'яўляецца гарантыя супраць непрыярэтнасці і несумяшчальнасці індывідуальнасцей. Гэтак жа павінны служыць і гуманізацыя, і гуманітарызацыя школы, па-за якой немагчыма выхаваць па-сапраўднаму культурнага і талерантнага чалавека. Важнейшым прыярэтэтам выхавальчага працэсу сёння з'яўляецца арыентацыя на фарміраванне працоўнай этыкі, этыкі ванне працоўнай этыкі, этыкі справы. Пры гэтым абстрактныя схемы, якія раслаўляюць працоўны гераізм у імя і з нагоды, пастаноўку на вахту ў гонар і г. д., павінны саступіць месца цярпеліваму і рацыянальнаму ўсведамленню таго, што агульнае поспех немагчымы без поспеху асабістага, а краіна багатая і шчаслівая тады, калі багатыя і шчаслівыя яе грамадзяне. У шчаслівыя яе грамадзяне ўстаноўнай адпаведнасці з устаноўкамі вялікага Вебера можна быць б сказаць, што нам неабходна выхаванне пратэстанцкай этыкі, той самай этыкі працы, выратавання і апраўдання чалавека справай, якая так многа значыла ў эпоху першапачатковага наапаўнення капітала. Асабісты поспех, кар'ера, уманне зарабляць (зразумела, усё гэта

ў рамках закона) — без гэтых паняццяў немагчыма ўявіць сабе фарміраванне апоры любога грамадства — сярэдняга класа. Прагматызм сучаснай моладзі, яе імкненне да добрага, забяспечанага жыцця, якія так засмучаюць многіх педагогаў, уяўляюцца з данага пункту гледжання, наадварот, вельмі аптымістычнымі: грамадству патрэбны людзі, якія жадаюць дабіцца поспеху, зрабіць кар'еру, разбагацець. Задача выхавальца — сфарміраваць на базе гэтых устаноўкаў усведамленне неабходнасці сумленнай і вельмі ўпарта працы, сапраўднага культу веды і ўменняў як сродку дасягнення забяспечанага жыцця. Задача цяжкая, тым больш, што ва ўмовах першапачатковага наапаўнення капітала, у якіх мы цяпер жывём, крымінальна шляхі набыцця багацця могуць быць вельмі прыягальнымі і даступнымі. Аднак, з другога боку, да таго часу, пакуль у грамадстве пануючымі будуць зайздросць і нянавісць у адносінах да свайго больш удачлівага суседа, да таго часу наўрад ці можна будзе гаварыць аб прыярэтнасці этыкі справы, а значыць, у рэшце рэшт і аб працвітні краіны. Іншымі словамі, арыентацыя моладзі не на працу на славу Радзімы, не на выкананне харчовай праграмы, а на нармальную сумленную працу і дасягненне поспеху і багацця для сябе і сваёй сям'і — залог таго, што нарэшце ў нас з'явіцца столькі ж прадуктаў, колькі іх ёсць, напрыклад, у Галандыі, дзе, не ведаючы аб высокім сваім прызначэнні, фермеры сціпла кормяць сябе і сваю краіну, абячаючы накарміць і нашу, калі іх вельмі аб гэтым папросяць і, вядома, заплацяць. Яшчэ адно прагматычнае меркаванне: арыентацыя на працу і кар'еру для моладзі — гэта арыентацыя на грамадзянскі мір у краіне. Прадпрыемальнікі, камерсанты і дзелавыя людзі не будуць падавацца інтэлекіскай нацыяналізму, шавінізму, яны ўстаяць нават супраць залішняй палітызацыі, якая прымае ў краіне пагражаючы маштабы. Значыць, небяспека грамадзянскай вайны, на жаль, вельмі пакуль актуальная, будзе зведзена на нішто менавіта прагматызмам і дзелавіццю сучаснай моладзі. Бо нават жа ў раздзіраемым супярэчнасцямі Ольстэры, які толькі змаўкаюць выбухі бомбаў, на кампаніях, магазінах і пабах вывешваюцца плакаты — «Business as usual» («Бізнес як звычайна...»). І менавіта гэта ў рэшце рэшт стрымлівае няшчасную краіну ад скатвання ў бездань. Мы павінны, мы проста абавязаны ПАСПЕЦЬ выгадаваць пакаленне, якое зможа пісаць на сваіх плакатах падобныя словы, а не лозунгі смерці, насілля і нянавісці.

Галіна ШАТОН, кандыдат філасофскіх навук.

3 НОВЫХ ВЕРШАЎ

Яўгенія МАЛЬЧЭУСКАЯ

СЛЯПЫЯ

Куды ішлі сляпыя столькі год,
Што нават пазнасіліся ўсе
боты!
Каб нехта на хаду іх замяніў,
Яны б ішлі і сёння, як раней.
Але ніхто не думаў
замяняць,
Таму і супыніліся сляпыя.
Ураз пачуўшы босымі нагамі,
Што ўсе яны ў крыві і ў
мазальях.
За галаву скапіліся ў адчай,
Бо раптам скаланула
прасвятленне,
І ўбачылі над прораваў
дарогу,
Якой ішлі бясконца ў нікуды.
Дарога да сябе —
Пакутная дарога.
Дарогай праз сябе

Яна гады ішла,
І ўсё ж такі дайшла —
Збылася перамога.
Дарога праз сябе
Да сэнсу давяла.

І голас мой акрэп,
І узмушкіла слова,
І хістая душа
Ва ўвесь паўстала рост.
Мне справа да ўсяго,
Што робіцца наўкола.
Мой клопат і мой боль —
Да будучыні мост.

Дарога да сябе —
Учуйце народа сэрца.
Свабодна уздыхнуць
Свабоднымі грудзямі.
І ведаць, што народ
Знявераны прачнецца
І назаве сябе
У рэшце рэшт людзьмі.

Вольга САБЫНІЧ

Што сказаць пра боль,
не адчуўшы боль!
Ці смачны хлеб,
дзе не ў меру соль!
Якіх у прызнанні
чакаеш ты слоў!
Што я скажу,
не спазнаўшы любоў!
Я з дня ў дзень пералівалася ў цябе
Ды пульс маёй крывічкі аслабеў.
Баюся, што не прычакаць імгнення,
Каб сведкай быць твайго пераўвядзення...
Так хочаш піць —
Вады б глыток!
Схіліся —
я крывічка каля ног.
Ты занядужай,
Не дай богу!
Я — зялле
ад тваіх знямог.
Няўмольны вечар
У вокны сее змрок —
Я свечка —
маленькі аганёк.

А калі збочыш
Са сваіх дарог,
Я — зорачка,
каб ты вярнуцца змог.
Даруйце мне маю
адкрытасць.
Як вас яна усхвалявала!
Здалася я на вашу літасць.
Са мной такога не бывала.
І хоць мой розум заімглыны,
Усё ж, усё ж шукае выйсця,
Ды — побач нашым імёны
Ці бог накрэсліў, ці
нячысцікі..

Віктар ШНІП

Богам сарваныя з вечнасці зорнай
Падаюць зічкі, гараць у траве.
Дым ад кастрышча ваўчыцаю чорнай
Ціха ў нябёсы над лесам плыве.
Я б паляцеў, каб мяне не трымалі
Тут на зямлі, як вярхоўкі, грахі.
Я б паляцеў, і мяне б ці шукалі
Людзі знаёмія.
«Быў ён блажіма...» —
Пэўна, казалі б і дзверы замкнуты.
Моўчкі, задумна ў цямяччу гляджу.
Там, за цямяччай, чакае матуля,
Я ж, як бязродны, па свеце хаджу.
З ветрам-вандроўнікам попел бялёсы
Сею ў неба і хочам чагось.
А вось чаго — і не ведаю, ды слёзы
Будуць і ў нас, як міне малодсць.
Сёння не плачу, і нават — ад дыму,
Што заляцеў мне праз вочы ў душу.
Сябар-бядак праклінае Радзіму,
Хоча ўцячы, як з турмы, — за мяжу.

«ГАЛІНА» Ў ГЕРМАНІ

У канцы 1991 года ў нямецкіх гарадах Ульме і Лаунгене (Баварыя) адбыліся выстаўкі-аўкцыёны мастакоў мінскай групы «Галіна». Спонсарамі выступілі Беларускі фонд культуры і маладзёжная арганізацыя «Надзвычайны прыпынак — новае жыццё». У гэтай справе многае было незвычайным. Выстаўка ўключала ў сябе і эксапазіцыю, дзе было 60 твораў сучаснага мастацтва, і фанэграму з песень Данчыка, Бартневіча, «Песняроў», «Мрой», і нацыянальную кухню, якая немцам прыйшлася даспадобы. Паралельна адбыліся сустрэчы за круглым сталом, дзе вялася цікавая гаворка пра сучасны стан беларускага мастацтва, культуры і палітыку. Мета аўкцыёнаў — збор сродкаў для дзя-

цей Чарнобыля. Валюта ад гэтай акцыі будзе пераведзена ў рублі, і атрыманая сума дасць магчымасць дзецям з Лельчыцкага раёна паехаць ляжыцца на возера Байнал. Не забыты і мастакі — удзельнікі выстаўкі, яны атрымалі 25 працэнтаў ад прададзеных твораў. Нельга не сказаць і пра ўклад, які ўнеслі ў гэту справу нашы суайчыннікі, мюнхенскія беларусы. Шмат чым дапамаглі і словам, і справай работнікі «Радзімы Свабода» Вячка Станкевіч, Ларыса Верас і іншыя. Асабліва хацелася б падзякаваць мастакам, бацьку і сыну Чайкоўскім. Анатоль Чайкоўскі сваімі творамі браў удзел у выставах, і яны былі прададзены.

А. ТАРАНОВІЧ.

4 СТУДЗЕНЯ

СЯРЭДЗІНА ЗІМЫ

Вадаёмы снаваны лёдам і пакрыты снегам. Глухая пара. Дні кароткія. Трашчаць маразы. Мятуць завеі. Здавалася б, няма чаго рабіць цяпер ні на рэчцы, ні на возе. Аднак сапраўдныя рыбалоўны ўсё ж спадзяюцца на цуд і кожны выхадны яшчэ зацемна выходзяць на лёд, бясконца свідруюць лункі. Вядома ж, холадна сядзець нерухома, а клёву няма і няма.

Здзіўляцца тут няма чаго. Нашы вадаёмы багатыя расліннасцю. Восенню ўсе расліны апускаюцца на дно, акісляюцца, гніюць. На гэта расходуецца шмат кіслароду, і яго не хапае рыбе. Таму ў неглыбокіх і закрытых азёрах рыба практычна не ловіцца. А вось у праточных глыбокіх азёрах і вадасховішчах яе ловяць і ў студзені. Для рыбалкі найлепшыя дні — ціхіх (і пахмурных, і сонечных), адлігі пасля завеяў і моцных маразоў. У такое надвор'е клёў бывае цэлы дзень.

У непагадзь і траскучыя маразы паспяхова можна лавіць толькі ментуза. Звычайна рыбалоў ставяць на ноч донкі, чапляючы на кручок печура, ярыша або плотку. Пражэрлы драпежнік да нерасту і пасля яго прагна хапае прынаду.

У азёрах і вадасховішчах часцей за ўсё ловяць на чарыка альбо матыля. На рэчках на гэту прынаду трапляюцца плотка, падлешчык, ялец. Калі дно пясчанае або камяністае, можна паспрабаваць лавіць на кавалачкі свінога сала. Зімой яго чамусьці ўключае ў свой рацыён галавень.

У цэлым студзень — месяц цяжкі для рыбалоў. Выязджаць трэба на знаёмыя вадаёмы, у заране нагляджаныя месцы. Калі ж маршрут неспадзяваны, не шкодзіць запытаць у мясцовых рыбалоў, што і як ловіцца тут найлепей у гэты час, і не забываць пра тое, што мясцовыя жыхары часта робяць у рэчках палонкі, якія прысыпае снегам.

13 СТУДЗЕНЯ

СТАРЫ НОВЫ ГОД
(ШЧАДРЭЦ)

Вечар напярэдадні Старога Новага года насіў назву «Шчадрэц». Атрымаў ён яе ад абрадавай вясёры — «шчодрой куцці». Куцця і сапраўды была шчодрой і багатай. Увешны гаспадыні «налівалі» крывянку, смажылі кілбасы, ставілі на стол свежаніну, бліны і верашчаку, а пад абрус клалі салому ці сена, загадваючы на будучы ўраджай. Згодна з уяўленнямі старажытных часоў, чаго не было на сталі на Новы год, не будзе ў хаце цэлы год, таму і завіхаліся так гаспадары, каб забяспечыць дабрабыт на будучыню.

Колькасць страў на сталі таксама была магічнай: сем, дзевяць, дванаццаць. Кожны гаспадар, «устаўшы раненька і ўмыўшыся беленька», абыходзіў усю гаспадарку, абсыпаючы зернем, каб зарадзіўся добры ўра-

джай. У некаторых месцах абрад засявання выконваўся малымі дзеткамі, што хадзілі ад хаты да хаты, павесіўшы торбу з зернем, і, нібыта сеючы, віншавалі гаспадароў, жадалі ім дабрабыту і багацця на новы год. А маладзенькіх дзяўчат, вядома, цікавіла адно: ці хутка яны пойдучы замуж. Загадванні былі самыя розныя: пра нораў суджанага (памярнуць ці ліхі), бедны ён будзе ці багаты, бо вядома, што «за добрым мужам і варонка — жонка, а за благім — і княгіня загіне».

Самую прыгожую з дзяўчат апраналі «шчодрой» у святочныя строі. Са «шчодрой» хадзілі па хатах, спявалі песні гаспадарам, жадалі ім усялякіх добрасцяў на ўвесь год і, вядома, не міналі той хаты, дзе былі маладыя хлопцы, жадалі ім добрага жонкі, каб была хлопцы па сэрцу і бацькам дастады. За спева дзяўчатам выносілі пачастунак. Каля кожнай хаты гучала:

Добры вечар, шчодры вечар,
Добрым людзям на здароўе!

А. РАЙКОВА.

НАДВОР'Е
І НАРОДНЫЯ
ПРЫКМЕТЫ

На небе шмат белых воблакаў: узімку — да марозу, улетку — да яснага надвор'я. Воблакі ідуць нізка: зімою — перад снегам ці сцюжаю, улетку — перад дажджом. Яснае неба зімою — перад моцнымі халадамі.

* * *

Студзень зіму напалам рассякае. Студзень — году пачатак, зіме сярэдзіна. У студзені мароз — сорок пудоў на воз. Зімовы дзень, што камарыны нос, у студзені на курыны пераступ падрос.

ЦУД У БЕЛАВЕЖЫ

Вясной 1991 года па мястэчку Белавежа, што ў цэнтры Белавежскай пушчы (на польскім баку), пайшлі чуткі, што ў Палацавым парку здарыўся... цуд! І яго можна пабачыць сваімі вачамі. Цудам неўзабаве пачалі цікавіцца турысты і экскурсанты, якія тлумна ў гэты час прыязджаюць наведваць славетную пушчу. Улетку пра незвычайную з'яву ў Белавежы пачала пісаць прэса. А што ж гэтае той «цуд»!

Вось у Палацавым парку, побач з прыродна-навучным музеем, расце 16-векавы дубоў. На адным у 1988 годзе адрэзалі ўсохшую тоўстую галіну. І на гэтым месцы з'явіўся... вобраз людской галавы. Галаву найлепш відаць, калі стаяць на алеі. Выразна рысуюцца дэталі — валасы, вочы, вусны. Відаць таксама верхняя частка плячэй. У ёй жа зблізку Пётр Дваракіўскі, псалміст белавежскай праваслаўнай царквы, углядзеў шматлікія людскія постаці. Натойп гэты выклікае ўражанне, быццам бы перапахлоханы, чагосьці баўся. Сама постаць спадару Пятру нагадвае ікону архангела Гаўрылы, якую ён часта бачыў у магільніковай царкоўцы. Есць людзі, хто атаясамлівае яе з Ісусам Хрыстом — так, як ён намалёваны на старых насценных карцінах. Адзіны атаясамліваюць постаць з... Божай маці.

Цяжка мне вырашыць, як гэтая незвычайная з'ява ўзнікла — звычайным, натуральным ходам ці праз цуд? Нягледзячы, аднак, на гэта, выява, безумоўна, была найвялікшым атракцыянам мінулага турысцкага сезона ў Белавежы. Тым больш, што нехта з часам выкрыў, што дуб вылучае нейкую энергію. Яе выразна адчуваеш адпаведна накіраванымі пальцамі рук. Я са сваім сябрам, лекарам Сяргеем Тарасевічам, даследаваў праз некалькі месяцаў гэты дуб. Мы ўстанавілі, што энергія адчуваецца найлепш у двух кругах — адзін на адлеглас-

ці 1—2 метры ад дрэва, другі — 12. Калі стайш поблізу дрэва, узнікае ўражанне націску на скроні, часам галавакружэння. Абавязкова адыходзіш ад яго змучаным, часам нават з болям галавы. Мы таксама прыкмецілі, што ў надта ўражлівых асоб, якія стаяць пры дрэве, на скуры рук узнікаюць белыя плямы. Некаторыя гаварылі, што чуюць нейкія імпульсы, якія бягуць з зямлі ў ногі. Гэтае здаралася і з доктарам С. Тарасевічам. Пабойваючыся, што далейшае даследаванне дуба можа пашкодзіць нашаму здароўю, мы з сябрам увосень перасталі гэтым займацца. Лічым таксама, што без спецыяльнага абсталявання німаго чаго можна тут дакладна вызначыць.

Але на гэтым сенсацыі, звязаныя з дубам, не вычэрпваюцца. Вось калі мы з сябрам ужо спасавалі, спадарыня Вера Гвай, якая працуе непдалёку ў гасцініцы «Іва», паведаміла нам, што ля дрэва ў час савецка-польскай вайны 1920 года жаўнеры Пінсудскага расстралілі 12 большавікоў, у іх ліку знаходзілася жанчына-камісар. Быццам астанкі іх захаваны ля таго дрэва. Цікава, што калі прыгледзецца да кары дуба, то можна ўбачыць дзіркі нібыта ад вінтавачных куляў. Гэтую інфармацыю трэба было б абавязкова правесці. Ды хто гэта зробіць, асабліва ў такіх неспрыяльных для большавікоў час. Спадарыня Вера задумваецца: можа ўсе гэтыя з'явы, спалучаныя з дубам, — вынік таго, што душы расстраленых дамагаюцца хрысціянскага пахавання?

А што думаюць аб гэтай незвычайнай з'яве чытачы «Голасу Радзімы»? Можна нехта што падкажа, растлумачыць...

Пётр БАЙКО.

Польшча.

НА ЗДЫМКУ: загаданы дуб у Белавежы.

Фота Андрэя КЭЧЫНСКАГА.

СПОРТ

НАЗВАНЫ АЛІМПІЙЦЫ

Да зімняй Алімпіяды засталіся лічаныя дні. Ужо канчаткова вызначаны склад аб'яднанай каманды СНД, якая выступіць у Альбервілі.

З прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь пэўныя надзеі мы ўскладаем на трохразовага чэмпіёна свету канькабежца Ігара Жалязоўскага. Удадала выступленне на розыгрышы Кубка свету і апошняе — на адкрытым першынстве СНД, якое прайшло ў Алма-Аце, пацвердзіла высокі клас чэмпіёна. Асабліва падабаецца Жалязоўскаму дыстанцыя 1 000 метраў. Чакаем, што наш зямля-

прывязе з Алімпіяды свой чарговы залаты медаль.

Высокія шанцы стаць пераможцамі Гульняў і ў беларускіх біятлістаў Аляксандра Папова, Яўгена Рэдзінна і Святланы Парамыгінай. Аляксандр Палоў у сёлетнім сезоне ўжо быў пераможцам аднаго з этапаў Кубка свету.

Шкада, што яшчэ некалькі спартсменаў нашай дзяржавы не змаглі папаці ў зборную СНД. У адным выпадку яны вінаватыя самі: параўнальна нізкія вынікі на адборачных спаборніцтвах паказалі беларускія

гоншчыкі Ігар Абухаў, Віктар і Святлана Камоцкія. Тут ужо яны павінны крыўдзіцца на сябе. А вось што тычыцца Вячаслава Плаксунова, то ён... не спадабаўся сваім характарам трэнерам. Ці не настаюць ізноў тыя часы, калі лёс спартсмена залежаў не толькі ад вынікаў, а і ад асабістых амбіцый кіраўнікоў «вялікага» спорту?

Будзем спадзявацца, што на наступнай Алімпіядзе зборная Рэспублікі Беларусь будзе выступаць асобнай камандай. І спартыўныя прынцыпы стануць галоўным крытэрыем пры адборы кандыдатаў на галоўныя спаборніцтвы.

Яўген ІВАНОЎ.

ЗАСНАВАЛЬНИК: Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом [таварыства «Радзіма»].

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Газета адрукавана ў друкарні
«Беларускі Дом друку»
Індэкс 63854. Заказ № 154.

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12